

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Diplomová práce

2021

Bc. Klára Poláková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

**Dokument V síti jako vzdělávací nástroj pro publikum
dětí ve věku 12–15 let**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Klára Poláková

Studijní program: Mediální studia

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Jana Rosenfeldová

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 27. 7. 2021

Klára Poláková

Bibliografický záznam

POLÁKOVÁ, Klára. *Dokument V síti jako vzdělávací nástroj pro publikum dětí ve věku 12–15 let*. Praha, 2021. 72 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Ing. Jana Rosenfeldová

Rozsah práce: 131 228

Abstrakt

Cílem diplomové práce je seznámit s edukativním přesahem dokumentu *V síti* a jeho přínosem pro české vzdělávání. Teoretická část se zabývá především přiblížením problematiky, kterou film otevírá, a tím je zneužívání dětí na internetu. Celkově ukotvuje téma bezpečnost na internetu dětí do širších souvislostí a také do kontextu českého školního systému. Diplomová práce by pak mohla sloužit jako studijní opora učitelů, kteří s tématem chtějí pracovat a vzdělávat sebe i děti, obsahuje totiž celou kapitolu doporučených vzdělávacích projektů a programů vhodných do výuky na druhém stupni.

Výzkumná část práce je pak zaměřena na vnímání učitelů s diváckou zkušeností s dokumentem *V síti: Za školou* tohoto projektu jako vzdělávacího nástroje. Kvalitativní výzkum se zabýval výzkumnou otázkou, jakým způsobem ovlivnila divácká zkušenost s dokumentárním filmem *V síti: Za školou* přístup k tématu bezpečnosti dětí na internetu a jeho výuku u učitelů 2. stupně základních škol? Sběr dat byl pak realizován formou polostrukturovaných rozhovorů s devíti učiteli základních škol. Mezi hlavní závěry patří především ocenění pedagogů dokumentu *V síti: Za školou* jako nového vzdělávacího nástroje pro prevenci rizikového chování na internetu u dětí na druhém stupni. Zásadním zjištěním bylo také, že výuka tématu bezpečnosti na internetu je stále velmi individuální záležitost a k prosazení tématu do výuky je třeba aktivní snaha konkrétního pedagoga. Výzkum ale především otevřel otázku, zda primární zodpovědnost za vzdělání v tématu bezpečnosti na internetu nese škola nebo rodič.

Abstract

The aim of this thesis is to explore the educational aspect of the documentary film *V síti* (Caught in the Net) and its impact on the Czech education system. The theoretical section of the thesis focuses mainly on presenting the topic of the film – child abuse on the internet. It deals with the topic of child safety on the internet and the context of the Czech school system. The thesis has the potential to be used in the classroom by those teachers who wish engage with this topic and educate both themselves and their students as it includes a whole chapter of recommended educational projects and programs suitable for education of second level students.

The research section of the thesis deals with those teachers who saw a version of the film edited to be suitable for children, *V Síti: Za školou*, specifically their opinions on

this project as an educational tool. The qualitative research posed a question: How did the film influence the second level of elementary school teachers' approach to child safety on the internet and its teaching? The data gathering was conducted through semi-structured interviews with nine elementary school teachers. The main conclusions include the fact that the pedagogues highly value the documentary film *V síti: Za školou* as a new educational tool for the prevention of second level students' dangerous behavior on the internet. Another key finding was that the teaching of internet safety is still very individual and dependent on the endeavors of the pedagogue. The main question posed by the findings of the research is this: Does the primary responsibility for the education regarding internet safety rest on the school, or the parents?

Klíčová slova

bezpečnost na internetu, mediální výchova, kybergrooming, sexting, děti v kyberprostoru, dokument *V síti*, kybernetická bezpečnost

Keywords

cybergrooming, media literacy, sexting, internet safety for kids, document *V síti*, cyber safety

Title/název práce

Document *V síti* as an educational tool for young audience aged 12–15 years

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí, Mgr. Ing. Janě Rosenfeldové, za odborný vhled, ochotu a přívětivý přístup při vedení mé diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala svým rodičům, kteří mě podporovali po celou mou dobu studií. Speciální poděkování pak patří všem devíti respondentům, kteří se zapojili do mého výzkumu.

Obsah

| | |
|--|----|
| Úvod | 4 |
| 1 Dokumentární film V síti | 6 |
| 1.1 Obecné informace | 6 |
| 1.2 Verze filmu | 6 |
| 1.2.1 Verze V síti 15+ | 6 |
| 1.2.2 Verze V síti 18+ | 7 |
| 1.2.3 V síti: Za školou | 7 |
| 1.3 Metodická podpora pro pedagogy | 8 |
| 1.4 Společenská odezva | 8 |
| 1.5 Námět a motiv | 8 |
| 2 Hlavní pojmy a definice rizikových aktivit v kyberprostoru | 10 |
| 2.1 Sexting | 10 |
| 2.2 Kybergrooming | 10 |
| 2.3 Související pojmy | 12 |
| 2.3.1 Sociální inženýrství | 12 |
| 2.3.2 Techniky manipulace dětí | 12 |
| 2.3.2.1 Falešná identita | 12 |
| 2.3.2.2 Phishing | 13 |
| 2.3.2.3 Mirroring | 13 |
| 2.3.2.4 Luring | 13 |
| 2.3.2.5 Snižování zábran při zavádění sexuálních témat do konverzace | 14 |
| 2.3.2.6 Webcam trolling a manipulace prostřednictvím fotografie | 14 |
| 2.4 Kdo jsou predátoři (kybergroomeři) | 14 |
| 2.4.1 Pedofilie | 15 |
| 2.4.2 Hebefilie | 15 |
| 2.5 Proč se děti chovají rizikově | 16 |
| 2.5.1 Studie Centra prevence rizikové virtuální komunikace Univerzity Palackého v Olomouci | 17 |
| 2.5.1.1 České děti v kybersvětě (2019) | 17 |
| 2.5.1.2 Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru (2017) | 19 |
| 3 Další projekty a organizace | 21 |
| 3.1 Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost | 21 |
| 3.1.1 Osvěta pro učitele | 22 |
| 3.1.1.1 Bezpečně v kyber! | 22 |

| | | |
|---------|---|----|
| 3.1.1.2 | Dávej kyber! | 24 |
| 3.2 | E-Bezpečí | 24 |
| 3.3 | O2 Chytrá škola | 25 |
| 3.4 | Audiovizuální materiály | 26 |
| 3.4.1 | Marty is dead #Martyisdead | 26 |
| 3.4.2 | Na hory | 27 |
| 3.4.3 | Seznam se bezpečně! | 27 |
| 3.4.4 | KPBI – Kraje pro bezpečný internet | 28 |
| 3.4.5 | #SayNo od Policie ČR | 29 |
| 3.4.6 | Jak na internet | 29 |
| 3.5 | Internetové portály a organizace s fyzickou intervencí na školách | 30 |
| 3.5.1 | Bud' safe online | 30 |
| 3.5.2 | Nebud' obět' | 30 |
| 3.5.3 | Internetem bezpečně | 31 |
| 3.6 | Literatura o kyberbezpečnosti | 32 |
| 3.6.1 | Kdo chytá v síti | 32 |
| 3.6.2 | Dítě v síti | 32 |
| 3.6.3 | Bezpečně na internetu | 33 |
| 3.6.4 | Zvolsi.info | 33 |
| 3.6.5 | Youtubeři zabývající se tématem online bezpečnosti | 33 |
| 4 | Bezpečnost na internetu v kontextu českého školství | 34 |
| 4.1 | Aktuální situace | 34 |
| 4.2 | Nové digitální kompetence | 35 |
| 4.2.1 | Prostorové a materiální podmínky | 38 |
| 5 | Metodologie výzkumu | 39 |
| 5.1 | Kvalitativní výzkum | 39 |
| 5.1.1 | Kvalitativní výzkum v podobě polostrukturovaného rozhovoru | 41 |
| 5.2 | Respondenti | 41 |
| 5.3 | Plán výzkumu | 43 |
| 6 | Analýza dat | 45 |
| 6.1 | Průběh rozhovorů | 45 |
| 6.2 | Výsledky | 46 |
| 6.2.1 | V síti jako nový vzdělávací nástroj | 46 |
| 6.2.2 | Rodiče | 49 |
| 6.2.3 | Práce s tématem kyberbezpečnosti na škole | 52 |
| 6.2.4 | Vnímání důležitosti tématu učiteli | 54 |

| | | |
|-------|--|----|
| 6.2.5 | Práce do budoucna | 55 |
| 6.2.6 | Osobní zkušenost | 56 |
| 6.2.7 | Zpětná vazba na film | 57 |
| 6.2.8 | Vliv covidu a uzavření škol | 58 |
| 7 | Shrnutí výsledků a diskuze | 60 |
| 7.1 | Limity výzkumu a návrh pro budoucí rozvoj tématu | 61 |
| | Závěr | 62 |
| | Použitá literatura | 64 |
| | Seznam zkratk | 72 |
| | Seznam příloh | 73 |

Úvod

Dokumentární film *V síti* (2020) vzbudil velké ohlasy ve společnosti už po zveřejnění traileru. Jeho tvůrci otevřeli téma sexuálního zneužívání nezletilých dětí na internetu, o kterém se do té doby příliš nemluvalo. Snímek bylo možné zhlédnout v kině od února 2020 a diváci o něj projevíli enormní zájem. Film za první víkend promítání vidělo 115 000 diváků (Facebooková stránka *V síti*). Během prvních pár dní začaly českým internetem také kolovat „memy“ vytvořené z úryvků filmu, každý o něm mluvil. Mediální zájem o dokument byl mimořádný a tvůrci poskytli řadu rozhovorů, kde odpovídali na otázky mířené především na úspěch filmu, zážitky z natáčení a predátory.

Tato diplomová práce se naopak soustředí hlavně na edukativní přesah filmu ve vztahu k dětem, a to konkrétně ve věku 12–15 let. Pro tuto věkovou skupinu vznikla také speciální verze, která je doplněna o vstupy hereček a má za cíl děti seznámit s možnými riziky online seznamování, ale také poradit, jak se zachovat, pokud se dítě s obtěžováním setká. Verze dokumentu *V síti: Za školou* byla vytvořena se záměrem šířit osvětu, primárně přímo do škol, které si mohou projekci filmu objednat. Tvůrci společně s odborníky na téma internetové bezpečnosti vytvořili také metodiku. Cílem diplomové práce bylo zjistit, jakým způsobem vznik nového vzdělávacího nástroje ovlivnil práci českých učitelů v prevenci online hrozeb u dětí.

Teoretická část diplomové práce blíže seznamuje s projektem *V síti* a také celou problematikou sexuálního zneužívání dětí na internetu. Popisuje také současné uchopení tématu bezpečnosti na internetu v českém školství. Hlavním cílem teoretické části bylo především vytvořit systematický soupis dalších vzdělávacích materiálů pro učitele, rodiče i další zájemce o téma, kteří chtějí edukovat děti i sebe. Teorie diplomové práce se pak opírá především o výzkumy a publikace autorů Kamila Kopeckého a jeho týmu Centra prevence rizikové virtuální komunikace.

Výzkumná část práce je založena na devíti hloubkových rozhovorech s učiteli druhého stupně základních škol, kteří mají s didaktickou verzí dokumentu zkušenost a s tématem pracovali na své škole. Hlavním tématem byl pohled pedagogů na přínos filmu pro vzdělávání s cílem zjistit, jak se po jeho zhlédnutí změnil postoj ve vnímání důležitosti tématu bezpečnosti na internetu ve výuce. Výzkumná otázka proto byla položena takto: *Jakým způsobem ovlivnila divácká zkušenost s dokumentárním filmem V síti: Za školou přístup k tématu bezpečnosti dětí na internetu a jeho výuku u učitelů 2. stupně základních*

škola? Díky devíti rozdílným pohledům může čtenář nahlédnout do českého vzdělávání. Výroky respondentů jsou také doplněny o komentáře jednoho z tvůrců, který může do problematiky vnést komplexnější pohled.

1 Dokumentární film V síti

1.1 Obecné informace

Dokument režiséra Víta Klusáka a Barbory Chalupové se věnuje problematice rizikové online komunikace dětí (především dívek) s dospělými, mezi nimiž figurují takzvaní sexuální abuzéři či predátoři. Dokument poukazuje na řadu rizikových fenoménů, především pak takzvaný sexting a kybergrooming (vsitifilm.cz).

Snahou tvůrců bylo tyto predátory zachytit přímo u navazování kontaktu s nezletilým dítětem. Pro tento účel založili profily na sociálních sítích třem fiktivním dívkám ve věku 12 let. Jednalo se o a tři dospělé herečky, které měly velmi mladistvý vzhled a s internetovými predátory pod změněnou identitou komunikovaly.

Aby byla iluze života tří dvanáctiletých dívek, které na sociálních sítích měly predátory a abuzéry nalákat, uvěřitelná, byly jim kromě profilu vytvořeny také realistické dětské pokojíčky ve filmovém studiu, ve kterých herečky Tereza Těžká, Sabina Dlouhá a Anežka Pithartová chatovaly a „skypovaly“ s muži všech věkových kategorií, kteří je na internetu hledali a oslovili. Naprostá většina těchto mužů požaduje sex prostřednictvím videohovoru, posílá fotografie svých přírození, odkazy na porno nebo se dívky dokonce pokouší vydírat (vsitifilm.cz).

Společné natáčení s celým štábem v ateliéru trvalo 10 dní. Během těch se falešným účtům dvanáctileté Týnky, Míši a Niky (jména postav filmu) ozvalo 2458 osob, které s nimi chtěly navázat kontakt skrze online komunikaci. Falešné profily dívek vytvořili filmaři na sociálních sítích Facebook, Snapchat, Lide.cz a Skype.

Dokumentární film vypráví strhující drama tří hrdinek od castingu až po osobní schůzky, kde se s predátory setkávají tváří v tvář pod dohledem ochranky a šesti skrytých kamer (vsitifilm.cz).

1.2 Verze filmu

Film V síti je v české distribuci celkem ve třech verzích, všechny byly promítány od února 2020 v kinech pro veřejnost a dvě z nich, ty cenzurované, lze také objednat pro školní projekce.

1.2.1 Verze V síti 15+

Tato verze je tou základní, která byla tvůrci od začátku zamýšlená k distribuci do kin. Má okolo 100 minut a neobsahuje komentování situací herečkami ani jiné vstupy. Citlivý obsah je v tomto filmu taktéž rozostřený. Premiéra filmu proběhla v únoru 2020 a o

rok později, v březnu 2021, byla odvysílána také na České televizi. Nyní je volně dostupná online na stránkách České televize. Se studenty střední školy tedy můžete navštívit projekci této verze (vsitifilm.cz).

1.2.2 Verze V síti 18+

Jedná se o obsahově stejnou verzi, jakou je ta 15+, ale citlivý obsah není rozostřený. Tvůrci se rozhodli k jejímu vytvoření až s velkým časovým odstupem a také ji vypustili do českých kin. Nyní je dostupná na televizní službě HBO, kde si ji mohou pustit také zahraniční diváci s titulky.

1.2.3 V síti: Za školou

Speciální verze filmu pro mladší diváky je kratší, je doplněná o didaktické vstupy, které byly dotočeny ve spolupráci s odborníky a k dětem promlouvají přímo herečky. Tento film má také větší rastrování explicitních scén. Ty byly celkově ve filmu hodně zkráceny, nebo zcela odstraněny (V síti: Za školou – metodická podpora pro pedagogy). Děti mladší 12 let mohly tuto verzi v kinech zhlédnout v doprovodu rodičů. Diváci od 12 let pak mohli jít na film bez omezení i bez doprovodu. „Po konzultacích s odborníky a zkušenostech z testovacích projekcí doporučujeme film V SÍTI: Za školou nejdříve od 11 let. Je to ale na rozhodnutí vás a rodičů,“ (vsitifilm.cz).

Verze V síti: za školou se odlišuje od verze určené pro dospělé diváky především svým edukativním přesahem. Didaktický přínos této verze dodávají vstupy hereček, které podrobně popisují rizikové situace, které se zrovna odehrály. Podrobný popis jednotlivých vstupů lze najít v metodické příručce, která k filmu vznikla. Pro účely výuky vzniklo také Desatero bezpečného chování na internetu, které lze v podobě videí najít na Youtube kanále a webovém portálu Bud' safe online a také na portálu O2 Chytrá škola.

Ve vstupech herečky upozorňují například na rizikové jevy v konverzaci s predátory jako jsou nepříjemné zprávy v online prostoru, setkání se s pornografickým materiálem, manipulace komplimenty, sexting, uplácení za peníze či dárky, vydírání, zvyšování tolerance k explicitně sexuálnímu obsahu nebo radí dětem, jak si správně zabezpečit profil. Podrobný popis těchto vstupů lze najít v Metodické podpoře pro pedagogy dostupné zdarma na webových stránkách filmu V síti.

1.3 Metodická podpora pro pedagogy

K didaktické verzi *Za školou* pro mladší diváky vznikla také metodika pro pedagogy, kteří s dětmi chtějí film zhlédnout v rámci školního promítání. Obsahuje mnoho doporučení pro následnou reflektivní práci s žáky. Na metodice pracoval mimo jiné odborník na kyberbezpečnost dětí Kamil Kopecký z Univerzity Palackého v Olomouci. „Velkým benefitem je existující metodika pro práci s filmem, kterou mohou pro další práci využít jak pedagogové, tak i rodiče. Metodika popisuje jak samotný film a smysl jednotlivých vstupů, tak i způsoby, jak lze na projekci filmu navazovat ve výuce. Metodika podrobně popisuje, jakým způsobem lze vést se žáky diskusi o klíčových tématech, jaké aktivity jsou funkční a co je naopak nefunkční, metodika samotná obsahuje i celou řadu námětů do výuky, které cílí i na dalších aspekty spojené s bezpečným používáním online služeb,“ píše mimo jiné Kamil Kopecký ve svém vyjádření.

1.4 Společenská odezva

Dokumentární film *V síti* měl premiéru 27. února 2020. Čtrnáct dnů po premiéře vidělo film v kinech více než 330 tisíc diváků, jde tedy o nejúspěšnější český dokument v historii (czechcrunch.cz, Houska, 2020). 11. března 2020 byla vydána řada přísných opatření proti šíření nákazy covid-19 a spolu s tím byla zavřena kina po celé republice a také střední a základní školy, ve kterých měla probíhat osvětová kampaň s verzí filmu *V síti: Za školou*. Film *V síti 15+* odvysílala také Česká televize, kde měl dokumentární snímek premiéru 10. března 2021, v době nejprísnejších karanténních opatření, po půl roce od uzavření škol.

Ovšem velkou odezvu a zájem o téma zneužívání dětí a jejich rizikového chování na internetu vzbudil ve veřejném diskurzu už samotný trailer, který byl uveřejněn společně s výzvou k podpoře projektu na portále Hithit.cz v květnu 2019. Crowdfundingovou kampaň podpořilo přes 4 500 lidí, kteří se složili na finální částku 3 012 923 Kč během 40 dní. Takovou velkou podporu nečekali ani sami tvůrci. Díky těmto financím tak mohli nejen zaplatit celé výlohy na natáčení filmu, a především velmi nákladnou stavbu kopií dětských pokojíků, ale mohli také začít připravovat již zmíněnou verzi *V síti: Za školou* a osvětovou kampaň o problematice kybergroomingu v České republice (Vít Klusák, rozhovor pro DVTV, 2019).

1.5 Námět a motiv

Celý projekt *V síti* vznikl z původního plánu telefonního operátora O2 na edukativní videospot o bezpečnosti na internetu, o který v roce 2017 požádal známého dokumentaristu

Víta Klusáka, který nabídku přijal, ale po své rešerši zjistil, že problém zneužívání dětí na internetu je v Česku natolik rozšířený, že si téma zaslouží více prostoru, a proto přišel s myšlenkou natočit celovečerní dokumentární film. Oslovil ke spolupráci svou kolegyni Barboru Chalupovou, která se podobným tématům ve své tvorbě již věnovala (Vít Klusák, rozhovor pro DVTV, 2019).

„Film jsme postavili tak, aby byl co nejvěrnějším odrazem toho, co se v dětských pokojících čím dál častěji děje. Pokud bychom film natočili jako soubor rozhovorů s odborníky nebo investigativní reportáž, nikdo by si nedokázal představit, čím si kluci a holky v tom věku procházejí. Doufám, že se nám filmem V síti podaří rozpoutat debatu a rodičům, učitelům a třeba i zákonodárcům trochu více otevřít oči,“ říká k filmu režisérka Barbora Chalupová (Facebooková stránka V síti).

Dokument vznikl ve spolupráci s projektem E-bezpečí, kterému se věnuje Centrum prevence rizikové virtuální komunikace pod Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci. Vedoucí Centra Kamil Kopecký, který se tématu bezpečí na internetu věnuje již od roku 2008, byl také odborným konzultantem při vzniku dokumentu. Kromě něj byli k natáčení přizváni odborníci z řad krizové intervence, sexuologie a psychologie, kteří jednotlivé situace rozebírali jak se štábem, tak s herečkami, které byly po čas vzniku dokumentu vystaveny psychicky náročným situacím (Vít Klusák, rozhovor pro DVTV, 2019).

Vytvořit edukativní verzi pro školy a mladší cílovou skupinu dětí nebylo původně v plánu. K tomu se rozhodli tvůrci až během natáčení dokumentu, protože cítili velkou potřebu na tento problém na českém internetu upozornit a rizikovému chování dětí co nejvíce předcházet.

„Film V síti je odborníky doporučován jako vhodný výchovný a osvětový materiál pro školy. Prof. Petr Wiess například považuje film z psychologického i sexuologického hlediska za užitečný a přínosný pro osvětu i šíření povědomí veřejnosti o problému kybernetického a sexuálního zneužívání dětí. Celý průběh natáčení i následná příprava osvětové kampaně probíhala ve spolupráci s předními odborníky na tuto problematiku, osvětová kampaň k filmu pak získala záštitu ministra školství Roberta Plagy. Spolupráce s MŠMT nadále pokračuje. Osvětová kampaň V síti v tuto chvíli zahrnuje kromě nové verze filmu i metodický materiál pro učitele, informační web a Osvětové turné školních projekcí“ (V síti: Za školou – metodická podpora pro pedagogy).

2 Hlavní pojmy a definice rizikových aktivit v kyberprostoru

Film *V síti* popisuje celou řadu rizikových fenoménů, zejména pak tzv. sexting a kybergrooming.

2.1 Sexting

„Sexting je dobrovolné sdílení vlastních intimních materiálů (fotografií, videí, případně sexuálně explicitního textu) s jinými osobami (partnerem, přáteli, ale také např. neznámými lidmi). Sexting je potenciálně velmi rizikový jev, protože pokud dojde k úniku intimních materiálů do online prostředí (a tvůrce a příjemce tak nad šířením materiálů ztratí kontrolu), dítě se snadno může stát obětí různých druhů online útoků – např. verbálního dehonestování, vydírání či vyhrožování, které mají na dítě vážný dopad a v extrémních situacích mohou končit až sebevraždou dítěte. Tyto situace film *V síti* věrně dokumentuje a zaznamenává.“ (V síti: Za školou – metodická podpora pro pedagogy).

2.2 Kybergrooming

Pojem kybergrooming (nebo také child grooming, online grooming) označuje chování uživatelů internetu, které má za cíl vytvořit si s obětí falešně důvěřivý vztah a vylákat ji na osobní vztah. Lidem, kteří tuto činnost v online prostředí podnikají, říkáme predátoři, kybergroomeři či abuzéři (Kopecký, 2010). „Výsledkem této schůzky může být sexuální zneužití oběti, fyzické násilí na oběti, zneužití oběti pro dětskou prostituci, k výrobě dětské pornografie apod“ (Kopecký, Szotkowski, 2018).

Další autoři definují kybergrooming jako proces, ve kterém si pachatel (ve spolupráci se spolupachateli) připraví dítě ke zneužití a zajistí pro tento akt také vhodné podmínky. Mezi cíle útoku patří získání přístupu k dítěti, zajištění poddajnosti dítěte a zajištění mlčenlivosti dítěte, aby se zabránilo odhalení (Craven, Brown, & Gilchrist, 2006). Kybergrooming je tedy druhem psychické manipulace realizované prostřednictvím internetu, mobilních telefonů a dalších souvisejících technologií (Kamil Kopecký, 2010).

Na webovém portále E-bezpečí.cz, který provozuje Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, kybergrooming označují jako druh psychické manipulace, ve které komunikuje dospělý uživatel s nezletilým, „přičemž využívá celou řadu strategií jako například mirroring, phishing, profilování oběti, vábení a uplácení (luring), strategie snižování zábran dětí a mládeže zaváděním sexuálního obsahu do konverzace, izolační

metody, strategie manipulace dětí prostřednictvím fotografií opačného pohlaví, webcam trolling apod“ (Zdroj: e-bezpeci.cz). Tyto pojmy vysvětlím v následující kapitole.

Cílem tohoto počínání kybergroomingu pak často bývá vylákat svou obětí na osobní schůzku v reálném světě, kde poté může dojít k další manipulaci, ale třeba také sexuálnímu zneužití nebo jiné formě fyzického násilí. „Ne každá schůzka však musí končit atakem na dítě – naopak, řada abuzérů se k dítěti chová mile, kupuje mu dárečky, platí za něj útratu a chová se k němu velmi pěkně. Cílem je získat si důvěru dítěte, které je pak ochotno plnit to, co po něm pachatel požaduje“ (V síti: Za školou – metodická podpora pro pedagogy).

Kybergrooming zahrnuje řadu trestných činů, jako je nebezpečné vydírání, sexuální nátlak, navazování nedovolených kontaktů s dítětem apod (Zdroj: e-bezpeci.cz). Kamil Kopecký pak definuje jednotlivé etapy útoku predátora na fázi přípravnou, kdy se připravuje na první kontakt s obětí; fázi kontaktování oběti, která zahrnuje formování přátelství a vzájemného vztahu, nebo již fázi sexuální; fázi přípravy na útok, kdy kybergroomer aktivně využívá různé formy manipulace oběti a fázi samotného útoku (Kopecký a kol., 2015).

Kybergrooming je pak charakteristický (dle Whittle, Hamilton-Giachritsis, Beech, Collings, 2013)

1. Manipulací
2. Dostupností obětí
3. Budováním vztahu
4. Sexuálními tématy v komunikaci s dítětem
5. Posuzováním rizik
6. Podváděním

Manipulace dítěte může probíhat řádově dny, týdny, měsíce, ale i roky. Jedním z důvodů, proč útočník oddaluje schůzku s dítětem, může být např. obava z tvrdých trestů, které by mu mohly hrozit, pokud by zneužil dítě mladší 15 let. Důvodem dlouhotrvající manipulace bývá též snaha útočníka navázat blízký vztah s obětí, a získat tak její plnou důvěru. Když je pak oběti nabídnuta možnost osobního setkání, většinou se na něj dostaví, poněvadž očekává schůzku s „nejlepším kamarádem“ či potenciálním „partnerem/partnerkou“. A pokud ne, bývá k setkání kybergroomerem, který si za dobu několikaměsíční komunikace nastřádal dostatek informací o její osobě (např. jméno a

příjmení, bydliště, seznam přátel, obnažené fotografie atd.), přinucena skrze vydírání (Kamil Kopecký a kol., 2014).

Kamil Kopecký a René Szotkowski ve svém pozdějším výzkumu České děti v kybersvětě (2019) odhalují procento dětí, které vyrazí na schůzku s osobou, kterou znají jen přes internet. V rámci tohoto výzkumu 26 % dětských respondentů potvrdilo, že dostali od jiného uživatele či uživatelky internetu nabídku na setkání v reálném světě. Z pozvaných pak na schůzku dorazilo téměř 70 % z nich (Kopecký, Szotkowski, 2019). Součástí výzkumu však nebylo zjištění, zda šlo o schůzku s internetovými predátory, nebo se na schůzku opravdu dostavilo druhé dítě.

2.3 Související pojmy

V této kapitole podrobně popíši další pojmy, které jsou s internetovými hrozbami spojené a které je nutné znát pro hlubší pochopení problematiky kybergroomingu.

2.3.1 Sociální inženýrství

Tento pojem řada teoretiků spojuje právě s výše popsaným kybergroomingem. Kopecký a spol. ho však ve své práci Rizikové chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu (2015) popisují odděleně. „Sociální inženýrství vnímáme jako soubor strategií, jak manipulovat uživatelem internetu, jak od něj získávat osobní údaje a další citlivé materiály apod. Sociální inženýrství je tedy jakýmsi souborem technik a strategií. Jeho primárním cílem však není sexuální zneužití dítěte či dospělého, sociální inženýrství může být zaměřeno např. na průnik na bankovní účet, na získání utajovaných informací atd. ... Kybergroomer (útočník) pak využívá techniky sociálního inženýrství k tomu, aby zmanipuloval oběť a donutil ji k osobní schůzce, přičemž primárním cílem kybergroomingu je sexuální zneužití oběti“ (Kopecký a spol., 2015).

2.3.2 Techniky manipulace dětí

2.3.2.1 Falešná identita

Mnoho predátorů pro potřeby získání důvěry své oběti využívá falešných informací na svém profilu. Nejčastější a nejznámější případ je, že se abuzér vydává za dítě stejného či opačného pohlaví ve věku oběti. V řadě případů ale také pachatel používá falešnou identitu dospělé osoby, na jejíž profil přidává informace k dodání věrohodnosti, které mají

podpořit tzv. falešnou autoritu. Doplní do svého profilu informace o tom, že pracuje pro známou firmu (např. telekomunikační firmu, výrobce počítačů, mobilních telefonů, castingovou společnost apod.), profil doplní firemními logy a odkazy na firemní stránky (Kopecký, 2015). Jedná se o trik, který má dodat na věrohodnosti informacím, které predátor dříve své oběti sděloval. Pachatelé děti lákají například na speciální akce, ve kterých dítě může zdarma získat kredit, počítač, mobilní telefon apod. Důvěřivé děti pak pachateli zašlou své osobní údaje jako je adresa, telefonní číslo apod. (Kopecký, 2015).

2.3.2.2 Phishing

Phishing neboli profilování dítěte je soubor technik, kterými kybergroomer získává o své oběti maximální množství osobních a citlivých údajů, které později využije pro vydírání, manipulování či přímo osobní kontakt. „Při získávání informací pachatel využívá falešných identit, internetových vyhledávačů, ale také informací od přátel oběti, které jsou napojeny na její veřejný profil. Pachatelé rovněž vytěžují z internetových zdrojů např. informace o zájmech a zálibách dítěte, které mu umožňují snadněji k dítěti proniknout a získat si jeho důvěru“ (Kopecký, 2015).

2.3.2.3 Mirroring

Mirroring v překladu do češtiny znamená zrcadlení. Probíhá nejen v online prostoru, ale setkáváme se s ním i v běžných vztazích v reálném životě, kdy se chceme lépe napojit na emoce svého komunikačního partnera. Během online komunikace kybergroomera a jeho oběti se pak jedná především o způsob, jakým si získat důvěru a náklonnost dítěte. Pachatel začne zrcadlit obsahovou i formální stránku komunikace oběti a uvádí, že má stejné starosti a trápení jako ono dítě. Například, když se oběť svěří, že se cítí osamělá a nemilovaná (šikana ve škole, rozvod v rodině, hádka s kamarádem či kamarádkou), útočník odpoví, že je na tom podobně a plně ji chápe (Kopecký et al., 2014).

2.3.2.4 Luring

Luring je další metodou manipulace dětských obětí, ve které jde o uplácení dárky. Ať se jedná o dárky hmotné či finanční, slouží k upevnění vztahu s dítětem, ale také třeba k vylákání dalších citlivých údajů (např. telefonní číslo pro dobítí kreditu, adresa domů, kam zašle pachatel hmotný dar v podobě drahého oblečení či elektroniky atd.) (Kopecký, 2015).

2.3.2.5 Snižování zábran při zavádění sexuálních témat do konverzace

Tento způsob manipulace spočívá v tom, že pachatel u dítěte postupně zvyšuje toleranci k sexuálně motivované konverzaci a sexuálně explicitnímu obsahu. Snaží se postupně se stát jakýmsi mentorem v této oblasti pro nezletilou oběť, které se záměrně vyptává na menstruaci, masturbaci, první lásky apod. Dítě začne také například motivovat k experimentování se svým tělem, zasílá mu fotografický i video pornografický materiál. „Dítě postupně akceptuje, že je normální komunikovat s anonymním uživatelem internetu o intimních tématech a svěřovat se mu“ (Kopecký, 2015).

2.3.2.6 Webcam trolling a manipulace prostřednictvím fotografie

Tyto dva způsoby manipulace Kopecký ve své výzkumné práci rozděluje, ale v podstatě se jedná v obou případech o využití falešného vizuálního záznamu jiné osoby, za jejíž identitu se pachatel skrývá. Využití intimní fotografie osoby opačného pohlaví je zaznamenáno v řadě kauz sexuálního zneužívání dětí. Pachatel zašle oběti intimní fotografii své domnělé identity, na kterou oběť reaguje podobně „odvážným“ vizuálním materiálem. Postupným stupňováním intimních materiálů se nakonec může dostat pachatel až ke zcela obnažené fotografii či nahrávce (nezletilé) oběti. Webcam trolling funguje na podobném principu, jen se jedná přímo o intimní video vytvořené osobou, za kterou se pachatel v konverzaci s dítětem vydává (Kopecký, 2015).

2.4 Kdo jsou predátoři (kybergroomerři)

Vít Klusák sám v několika rozhovorech řekl, že typický predátor nelze jednoduše popsat a charakterizovat. Nezletilým dětem se ozývají jak muži, tak ženy, a to všech věkových i sociálněekonomických skupin. Nejmladšímu predátorovi, který se chytil do předpřipravené léčky filmařů bylo 22 let, nejstaršímu okolo 70 let. Mezi pachateli kybergroomingu najdeme také osoby s rozdílnými příjmy a sociálním statutem – jak osoby nízkého vzdělání a s nízkým příjmem, tak i ty vysoce postavené (právníky, učitele, policisty). V řadě případů oběť pachatele zná.

Běžného pozorovatele napadne, že internetoví predátoři, kteří hledají a oslovují skrze sociální sítě nezletilé děti, jsou pedofilové, kteří se tak snaží uspokojit své sexuální preference, které jsou trestné a skrze internet se cítí více anonymní. To je ale velký mýtus, který se tvůrci dokumentu V síti snaží vyvrátit. Na internetu „loví“ totiž i běžní heterosexuální muži a ženy, kteří vidí v dětech pouze slabší kořist a mohou využít svou

nadřazenost – jak zkušenosti a znalosti, tak věkovou, protože děti přirozeně berou starší lidi jako autoritu.

Mezi predátory se ale samozřejmě najdou i pedofilové, ale spíše se jedná o muže s hebefilií, která nepředstavuje poruchu, nýbrž jen sexuální preferenci, neboť děti v cílové skupině těchto lidí jsou již pohlavně vyspělé. Rozdíl mezi těmito dvěma pojmy je následující:

2.4.1 Pedofilie

Lidi s pedofilní preferencí přitahují prepubescentní děti, tedy děti, které ještě nemají sekundární pohlavní znaky. Obvykle se tedy orientují na děti ve věku 5–12 let (Weiss, 2002), ale ani v tomto případě se nejedná o absolutní věkovou hranici. Mimo jiné kvůli médiím a jejich zkratkovitému a senzacechtivému informování se pedofilie stala synonymem pro agresivní sexuální útočníky se zaměřením na děti – což však není přesné. „U pedofilie je nutno rozlišovat mezi jedinci kriminogenními (pachatelé sexuálně motivovaných trestných činů) a nekriminogenními (ti, kteří žijí v souladu se společenskými normami a nedopouštějí se žádných trestných forem jednání,“ (Weiss, 2002).

2.4.2 Hebefilie

Jedná se o sexuální preferenci na dospívající dívky a chlapce (někdy též označování jako ebefilie). Nezletilí, kteří tyto jedince přitahují, mají tedy již sekundární pohlavní znaky a jsou v pubertě, pozdní pubertě či na začátku adolescence (Wolak et al., 2008). Věkovou hranici u těchto dětí nelze přesně definovat, neboť dospívání u každého jedince probíhá zcela individuálně. Dívky nyní dospívají dříve a přitahovat hebefily může i například jedenáctileté dítě, i mladší.

Pachatele lze pak rozdělit také do dvou skupin dle jejich motivace (Briggs, Simon, & Simonsen, 2011):

- a) Pachatele, kteří jsou vedeni především svou fantazií,
- b) Pachatele, kteří chtějí navázat sexuální kontakt ve skutečném světě.

„První skupina pachatelů se orientuje zejména na kybersex, chtějí v online prostředí uspokojit své sexuální fantazie, ale netouží po setkání v reálném světě. Druhou skupinu představují pachatelé, jejichž záměrem je dítě sexuálně zneužít v reálném světě – s dětmi

navazují online kontakt, budují s nimi důvěrný vztah a připravují podmínky pro osobní schůzku“ (Kopecký, 2015).

Ovšem obě skupiny se v případě kontaktování nezletilé osoby dopouštějí trestných činů, i když primárním záměrem není fyzický sexuální útok. „Ve filmu V síti pak narazíme na celou řadu situací, které naplňují skutkovou podstatu různých trestných činů, např. Svádění k pohlavnímu styku, Účast na pornografickém představení, Výrobu a nakládání s dětskou pornografií, Zneužití dítěte k výrobě pornografie, Sexuální nátlak, Navazování nedovolených kontaktů s dítětem apod“ (Metodika k filmu V SÍTI, 2020). Většina z těchto trestných činů se odehrává přímo v prostředí online komunikace pachatele a oběti. Během nahrávání dokumentu dostaly dívky hned od několika mužů odkazy na pornografii a také přímo na pornografii dětskou.

2.5 Proč se děti chovají rizikově

Motivace nezletilých navazovat rizikové kontakty ve virtuálním světě může být různorodá, především se jedná o zvědavost, nízkou sebedůvěru nebo potřebu lásky a blízkosti. Děti ve věku 12–13 let jsou nejvíc ohrožené, protože ~~to jsou děti, které~~ vstupují do puberty. V tomto věku se snaží být děti na internetu velice aktivní, protože se rády seznamují, navazují vztahy, ať v reálném světě, nebo internetovém prostředí (Kamil Kopecký, Film o filmu V síti).

Mezi nejčastější oběti kybergroomingu podle knihy Rizika virtuální komunikace, autorů K. Kopeckého a V. Krejčího patří:

- Děti s nízkou sebeúctou nebo nedostatkem sebedůvěry – lze je snadněji citově či fyzicky izolovat.
- Děti s emocionálními problémy, oběti v nouzi často hledají náhradu za své rodiče a potřebují pomocnou ruku.
- Děti naivní a přehnaně důvěřivé – jsou ochotnější zapojit se do online konverzace s neznámými lidmi, obtížněji rozpoznávají rizikovou komunikaci.
- Adolescenti / teenageři – zajímá je lidská sexualita, jsou ochotni o ní hovořit.

Rizikovou populaci dospívajících, kteří internet častěji využívají ke komunikování s neznámými lidmi, k osobním setkáním a kteří si z takových setkání odnášejí nepříjemné zkušenosti, lze definovat takto: jsou to především starší dospívající, mívají problematické vztahy s vrstevníky a/nebo rodiči, bývají úzkostní, osamělí či depresivní, mají ve své osobní historii fyzické či sexuální napadení vyskytuje se u nich problémové, ne-li delikventní chování, tráví na internetu celkově více času a zapojují se zde do většího

množství rizikových aktivit. Celkově tedy odpovídají spíše profilu zranitelného dospívajícího, který se v životě potýká s mnoha psychosociálními potížemi a často nemá dostatečnou sociální oporu, kterou vyhledává ve vztazích na internetu – může jít o vztahy s vrstevníky i dospělými osobami (Ševčíková a kol., 2014).

Zvědavost spojená s nedostatkem pochopení ze strany rodičů v době dospívání mladistvých jsou také jedním z hlavních motivů, proč se děti chovají na internetu rizikově. Démonizace internetu a odsuzování rizikového chování ve virtuálním světě ale k ničemu nevede. Média a bohužel někdy i odborná literatura či různé rady pro rodiče se vyznačují kromě vhodných rad, jak nebezpečím předcházet, až příliš poplašnou atmosférou ohledně online predátorů. Současně v mnoha aspektech přehánějí, a mohou tak přispívat až k vytvoření morální paniky (Ševčíková a kol., 2014).

„Kromě technických možností je nejúčinnější obranou před kybergroomingem prevence. Ta spočívá zejména v dobré informovanosti učitelů i žáků o nebezpečích této internetové manipulace. Velmi důležitým preventivním nástrojem je také fungující komunikace mezi dítětem a rodičem. Významné je rovněž integrování témat internetové komunikace s neznámými uživateli (a logicky také témat spojených s rizikovou virtuální komunikací) do systému vzdělávání (například prostřednictvím rámcových vzdělávacích programů),“ napsal již v roce 2010 Kamil Kopecký ve své studii *Kybergrooming – nebezpečí kyberprostoru*.

2.5.1 Studie Centra prevence rizikové virtuální komunikace Univerzity Palackého v Olomouci

Tým na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci pod vedením Kamila Kopeckého se věnuje kyberbezpečnosti (nejen) dětí už od roku 2008. Ve spolupráci se společností O2 Czech Republic provedli několik výzkumů v českém a slovenském prostředí, díky kterým můžeme lépe pochopit chování dětí na internetu a ze kterých vychází následná potřeba prevence jejich rizikového chování. Pro kontext diplomové práce zabývající se kybergroomingem a sextingem nezletilých dětí jsou relevantní tyto dva výzkumy z let 2019 a 2017.

2.5.1.1 České děti v kybersvětě (2019)

Tento výzkum je pro přemýšlení tvůrců filmu *V síti* i autory dalších osvětových preventivních programů velmi klíčový. Dovolím si tedy odcitovat svůj starší odborný text,

který se výzkumu věnuje velmi podrobně a je k dohledání na webové adrese medialniproroci.wordpress.com. „Výzkum České děti v kybersvětě byl realizován v první polovině roku 2019 Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (PRVoK) a společností O2 Czech Republic. Zapojily se do něj děti ze základních škol po celé republice ve věku 7-17 let. Cílem bylo zjistit, jak děti tráví čas na internetu a kolik procent z nich se již někdy setkalo s nějakou formou kybernetické agrese. Výzkumníci chtěli získat přehled o tom, co děti na internetu zajímá, v jaké míře využívají sociální sítě a jaké a do jaké míry mobilní telefon ovlivňuje trávení jejich volného času. Výzkum byl prováděn formou anonymního dotazníku vyplňovaného přímo na školách. Celkem se zapojilo 27 177 respondentů v rozložení 49,83 % chlapců, 50,17 % děvčat“ (Poláková, 2020).

Výzkumnou skupinu autoři rozdělili na dvě věkové skupiny – mladší do 13 let a starší. Je to z toho důvodu, že mnoho sociálních sítí má určenou věkovou hranici pro legální registraci právě 13 let. Výzkumníci pracovali s předpokladem, že přesto i mladší děti tyto služby používají a porušují pravidla. Zjišťovali tedy v jaké míře se to děje (Poláková, 2020).

Nejčastěji navštěvované stránky/slужby u respondentů do 13 let jsou sociální sítě (51,75 %); servery pro sdílení video souborů, kam patří například YouTube, Vimeo, ale také Tik Tok (41,10 %) a následují online encyklopedie (30,32 %). U starší věkové skupiny je pořadí internetových stránek stejné, ale procentuální zastoupení se liší. Sociální sítě mezi dětmi ve věku 13-17 let používá 75,61 %, servery pro sdílení videí navštěvuje 55,91 % a online encyklopedie pravidelně otevře 39,23 % z nich (Poláková, 2020).

Pozitivním zjištěním je, že u obou věkových skupin se velmi vysoko objevují online encyklopedie. „K rizikům, která výzkum zachytil, patří využívání sociálních sítí malými dětmi – 23 % dětí z celého výzkumného souboru (51,75 % dětí mladších 13 let) využívá sociální sítě, přestože nesplňují minimální věkový limit pro jejich používání. Alarmující je také využívání online videochatů typu Omegle dětmi mladšími 13 let (7,5 % dětí mladších 13 let Omegle a podobné videochaty aktivně používá)“ Kopecký, Szotkowski, 2019.

V poslední části výzkumu chtěli autoři znát odpověď na to, zda došlo k nějakému posunu v oblasti žádostí o osobní setkání od online kamarádů. Samostatná studie na téma online seznamování vyšla v roce 2017 s názvem Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru. „26,77 % respondentů (7 274 dětí z 27 177) potvrdilo, že dostali od

jiného uživatele či uživatelky internetu nabídku na setkání v reálném světě (uživatelé neznali z reálného světa). Z pozvaných pak na schůzku dorazilo téměř 70 % dětí (5 081 z 7 274). Samozřejmě na schůzku mohlo dorazit i jiné dítě, nejde tedy primárně o schůzky s internetovými predátory, přesto se jedná o chování rizikové.“

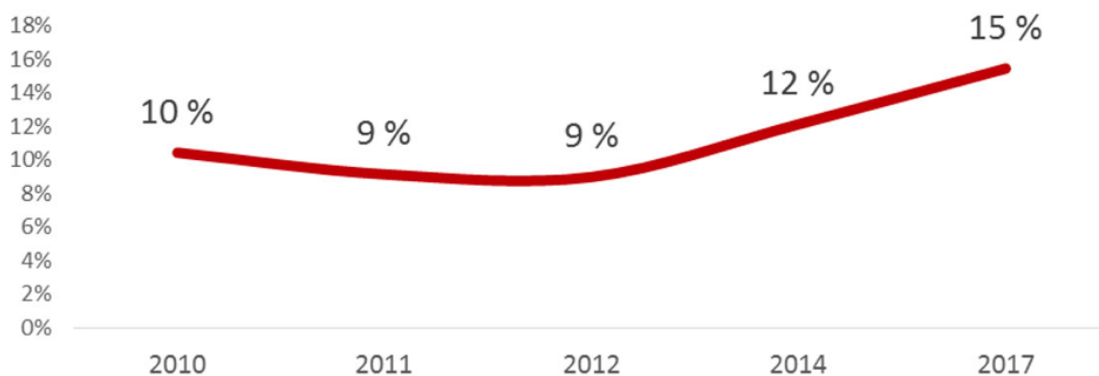
2.5.1.2 Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru (2017)

Výzkum zjistil, že i když 74 % dětí považuje sexting za rizikový, 15 % dotázaných dětí ve věku od osmi do sedmnácti let má s psaním erotických zpráv nebo sdílením intimních fotek a videí osobní zkušenost. Do výzkumu bylo zapojeno 4 878 dětí z celé České republiky s průměrným věkem 14 let. Mimo jiné zjistili výzkumníci, že až 60 % z dotázaných nemá rodiči nijak limitovaný čas na počítači a internetu a téměř stejný počet dětí má počítač ve svém vlastním pokojíčku, který nesdílí s rodiči ani sourozenci (Kopecký, Szotkowski, 2017).

„Prevence i edukace dětí a ve zdravé míře také dohled rodičů jsou přítom nejdůležitějšími kroky, jak zabránit jejich rizikovému chování na internetu. Na 80 % dětí však nemá nějak omezen přístup na nevhodné internetové stránky, i když k tomu v dnešní době existují jednoduché nástroje,“ uvedl Tomáš Minka, odborník na internetovou bezpečnost O2, jako komentář k výzkumné zprávě na e-bezpeci.cz.

A proč děti někomu posílají své intimní materiály? „Nejčastěji jde o „dárek“ pro přítelkyni či přítele (39 %), flirt (36 %) či odpověď na již zaslaný intimní materiál. Ne vždy ale jde o dobrovolnou aktivitu.“ Přibližně 40 % dětí pak zažilo obnažování na video chatu. „Alarmující je, že 7 % dětí bylo k provozování sextingu donuceno někým jiným,“ varuje dr. René Szotkowski z Centra PRVoK PdF Univerzity Palackého v Olomouci (e-bezpeci.cz).

Graf: Zkušenost českých dětí se sextigem



Obrázek č. 1

Zdroj: Výzkum Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a společnosti O2 Czech Republic

„Kromě sdílení intimního obsahu se české děti na rozdíl od offline života vůbec nezdráhají v online prostředí komunikovat s cizími lidmi. Dnes tomu napomáhají především sociální sítě – zhruba třetina dětí (31 %) by si na Facebooku přidala nového kamaráda opačného pohlaví jen na základě přitažlivé fotografie a bez ověřování identity“ (e-bezpeci.cz).

3 Další projekty a organizace

V první řadě je potřeba uvést, že i když je problematika bezpečnosti na internetu a prevence rizikového chování dětí v online prostoru velmi rozsáhlé téma, které si zaslouží speciální pozornost každého pedagoga i rodiče, ale stále se nejedná o obor komplexní, který by bylo možné exaktně obsáhnout. Výzkum v oblasti kyberbezpečnosti je dlouhý a nikdy nekonečící, proto je řada zdrojů informací a materiálů propojena napříč různými projekty.

Všechny projekty v České republice jsou provázané a odkazují na ty již existující, nebo si alespoň vyměňují odborné znalosti a spolupracují. Obecně lze pozorovat několik institucionálních leaderů v této oblasti a také pár konkrétních osobností, které se na osvětě v Česku výrazně podílí. Ani projekt V síti a jeho osvětová kampaň nestojí bokem tohoto systému a je navázán na více níže zmíněných aktérů.

Mezi hlavní instituce, které se prevenci, vzdělávání i osvětě rizikového chování v prostředí internetu věnují, patří Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost, Centrum prevence rizikové virtuální komunikace pod Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, telefonní operátor O2 a jeho Nadace O2 a CZ.NIC.

Proto nyní nelze dobře oddělit jeden projekt od druhého a mou snahou je postihnout co nejpřehledněji přehled materiálů a zdrojů, které mohou učitelé ve výuce a rodiče i pedagogové pro své vzdělávání používat. Pro přehlednost, představím nejprve ty opravdu nejvýznamnější, nejaktivnější a nejznámější aktéry, ať už se jedná o instituce nebo projekty.

3.1 Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost

Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost (zkratka NÚKIB) připravil pro pedagogy i širokou veřejnost osvětový web, kde se nachází celá řada online kurzů a výukových materiálů. Součástí je také rozcestník materiálů pro jednotlivé stupně vzdělávání a seznam portálů. Pokud učitel nebo rodič hledá cokoli o tématu bezpečnosti na internetu, zde to najde vše přehledně na jednom místě. „V České republice vzniká mnoho materiálů, které se věnují osvětě kybernetické bezpečnosti. Tento rozcestník představuje jejich selektovanou kolekci pro učitele i rodiče. Kolekci vytváří Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost“ (osveta.nukib.cz).

Rozcestník je uveden vtipným videem, které nastíní, jak v něm vyhledávat a jaké zdroje lze v jeho obsahu najít. Je tu také hned vidět rozdělení materiálů pro mateřské a základní školy, střední školy a na internetové portály. „Otevřete vhodnou kategorii

a objevujte svět her, povídek, komiksů, seriálů a podcastů. Materiály můžete prolistovat postupně nebo otevřít rychlou volbu, která ukáže vše pro danou cílovou skupinu. Každý materiál má vlastní informační stránku“ (osveta.nukib.cz).

3.1.1 Osvěta pro učitele

Další část osvětového portálu od Národního úřadu pro kybernetickou a informační bezpečnost je také věnována přímo online kurzům, které jsou většinou volně a zdarma přístupné pro učitele, rodiče, studenty a další zájemce z řad veřejnosti. U některých z nich lze také získat certifikát o jeho absolvování. Velmi pozitivní je, že se nejedná o kurzy staré 10 let, které nikdo neaktualizoval, a účastník by se tak dozvídal hlavně o nebezpečné e-mailové komunikaci, nebo jak rizikové může být dobití kreditu na mobilní telefon. Kurzy se přímo dotýkají aktuálních témat a výzev, které v české společnosti jsou. Například součástí kurzu Bezpečně v kyber! je také téma online výuky, které reaguje na distanční výuku v době pandemie Covid-19 v letech 2020 a 2021.

3.1.1.1 Bezpečně v kyber!

Jedná se o zcela specifický projekt, který spíše navazuje na všechny předchozí pojmy a následující tipy pro učitele. Slouží pro další vzdělávání učitelů. Bezpečně v kyber! je online kurz zaměřený na bezpečnost v kyberprostoru, který je určen především pro učitele, ale také rodiče, vzdělavatele a studenty vysokých škol s pedagogickým či sociálně-vědním zaměřením. Byl vytvořen Národním úřadem pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB) v roce 2020 v době distanční výuky na školách. Spolupracovali na něm také odborníci a odborní garanti z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a z projektu E-bezpečí. Kurz je zdarma a může ho absolvovat kdokoliv a kdykoliv. Pokud chce účastník po jeho absolvování získat certifikát, musí požádat skrze Google formulář a po evidování požadavku mu budou zaslány e-mailem instrukce. Kurz ale může absolvovat kdokoliv volně i bez ambice certifikát získat.

Hlavní výhodou je dobré strukturování, kdy si účastník sám může zvolit, jak chce procházet kurzem a zda chce investovat tři hodiny času naráz, anebo se ke kurzu bude vracet opakovaně s kratší časovou investicí. Na konci je připravený vědomostní test, ve kterém je potřeba mít určitý počet bodů pro dosažení požadované úrovně kompetencí a získání certifikátu o absolvování. Především se takový kurz hodí pro metodiky prevence, ale na každé škole by měla být alespoň jedna osoba v pedagogickém sboru, která jej absolvovala.

Postupně projde účastník devíti oblastmi, které se bezpečnosti na internetu (nejen) dětí týkají. Setká se s tématem bezpečné online výuky, sociálních sítí, netolismu, pornografie, sextingu, kybergroomingu, kyberstalkingu, kyberšikany a kyberšikany učitelů. Každá kapitola začíná reálným příběhem ze školního prostředí, poté přejde k teorii a doporučení dobré praxe. Je zakončena odkazy na další užitečné zdroje, a samozřejmě také seznamem použité literatury. Pokud tedy účastníka některé téma zaujme více, může se na konci kapitoly seznámit s dalšími materiály a znalosti v daném tématu prohloubit. Průchod kurzem je velmi individuální a lze třeba přeskocit kapitoly, ve kterých si je daný účastník již jistý.

Kurz byl připraven tak, aby se co nejvíce vztahoval k praxi, a je obohacen o reálné příběhy, které mohou potkat každého učitele. „Cílem kurzu je, aby byl kvalitním nástrojem metodické podpory v kybernetické bezpečnosti. Kurz je primárně určen pro pracovníky v oblasti vzdělávání i prevence, školní metodiky prevence, pedagogy i všechny liniové pracovníky. Vhodný však může být i pro všechny rodiče, kteří mají obavy o to, co jejich dětem na internetu hrozí, tak i pro studenty různých pedagogických a sociálně-vědních oborů“ (Kosová, Martinek; osveta.nukib.cz).

„Autoři na mnoha místech kurzu upozorňují na to, jak je velmi důležité zajistit v rámci školního prostředí zdravé klima, které sníží riziko vzniku a rozvoje závažných forem rizikového chování s návazností na online svět! Toto bychom měli mít jako pedagogové vždy na paměti – restrikce, blokace, odstranění závadného obsahu ze sítě je efektivní pro rychlé zastavení incidentu, v dlouhodobější perspektivě je však zásadní především budovat dobré vztahy jak mezi samotnými žáky, tak i žáky a pedagogy“ píše ve svém úvodním slovu doc. Mgr. Kamil Kopecký Ph.D. z Univerzity Palackého v Olomouci, který se tématem zabývá již dlouhodobě, a jen těžko bychom v České republice hledali lepšího odborníka. Jeho dlouholeté úsilí o osvětu české společnosti, pedagogů i dětí je koneckonců v této diplomové práci na první pohled velmi dobře čitelné.

Kurz jsem sama absolvovala a mohu ho doporučit opravdu komukoliv, kdo se chce o kyberbezpečnosti a hrozbách, které online svět přináší, dozvědět více. Přístup ke všem materiálům je velmi snadný z kteréhokoliv zařízení s připojením k internetu. Pokud by dotyčného některé téma nezajímalo, například není pedagog, a proto mu kyberšikana učitelů nepřijde osobně přínosná, může jej lehce přeskocit. Stejně jako u kurzu Dávej kyber! autoři nevyužívají příliš odborného jazyku a dlouhé texty, proto je absolvování

vhodné i pro ty, kteří nechtějí online kurzu věnovat příliš času a svého zapojení. To hodnotím velmi pozitivně.

3.1.1.2 Dávej kyber!

Druhý online kurz na stránkách osveta.nukib.cz, který je věnovaný naprostým základům bezpečného fungování v online světě. Je určený všem zájemcům, nejen z řad učitelů, a je také přístupný volně a zdarma. Podle úvodního slova a náplně kurzu lze ale tušit, že se jedná spíše o opravdové základy pro starší generaci učitelů a prarodičů, kteří v digitální době nevyrostali. Ovšem nabyté informace jistě využije opravdu každý. Záměrem kurzu je totiž zvýšit osobní odpovědnost uživatelů.

Velmi pozitivně opět vnímám samotné zpracování kurzu, kdy se autoři zaměřili na jednoduchost a stručnost obsahu, ale také praktické příklady. „Žádné zdlouhavé texty. Každý studijní text obsahuje pouhých 100 slov. A minimum z nich bude cizích či technických“ (osveta.nukib.cz).

Tento kurz by se dal jistě bez problémů použít i ve výuce na druhém stupni základní školy. Děti se dozví vše o zabezpečení účtů, zařízení i nastavení hesel a jaká rizika je mohou potkat při běžném používání e-mailů, webových prohlížečů a aplikací. Délka je přibližně 180 minut, které doporučují autoři zvládnout naráz.

3.2 E-Bezpečí

Největší, nejznámější, první velký projekt, který se v Česku věnuje prevenci, vzdělávání i osvětě rizikového chování v prostředí internetu. Podle NÚKIB je „určený všem pedagogům, rodičům a dětem. Zaměřuje se na prevenci, vzdělávání, výzkum, intervenci a osvětu spojenou s rizikovým chováním na internetu a souvisejícími fenomény. Najdete zde materiály pro podporu výuky, články, výzkumy, infolisty nebo třeba příručky“ (osveta.nukib.cz). Za projektem stojí Centrum prevence rizikové virtuální komunikace pod Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, které vede již několikrát zmíněný doc. Mgr. Kamil Kopecký Ph.D.

Na webovém portále najdou učitelé, rodiče i děti celou řadu materiálů, vědomostních testů, vzdělávacích videí, ale také výzkumné zprávy z realizovaných výzkumů v českém a slovenském prostředí zaměřených na rizikovou komunikaci v online prostředí, ze kterých vychází další osvětová činnost. Hlavní činností E-Bezpečí je ale „terénní práce s nejrůznějšími cílovými skupinami, přednášková činnost, preventivní vzdělávací akce apod. Přednášky/besedy mapují jak konkrétní nebezpečné jevy, tak

možnosti prevence a obrany proti útočníkům. Představa o problematice je vytvářena na základě modelových situací i skutečných kauz. Besedy jsou multimediální, jsou doprovázeny prezentací a videoukázkami“ (e-bezpeci.cz). Lze si například přímo na webových stránkách objednat online kurz na některé z vypsanych témat. Kurzy jsou rozdělené také dle cílové skupiny, které mají sloužit, tedy pro rodiče či učitele.

Výzkumná šetření realizuje E-Bezpečí a Centrum prevence rizikové virtuální komunikace (Centrum PRVoK) na reprezentativních vzorcích již od roku 2010. Jsou zaměřená na rizika virtuální komunikace, především na rizika spojená s využíváním sociálních sítí, online bezpečnost, rizikové chování, detekci chování online agresorů, odhalování pachatelů trestné činnosti a podobně (e-bezpeci.cz).

„Projekt E-Bezpečí se specializuje zejména na (Zdroj: e-bezpeci.cz):

- kyberšikanu a sexting (různé formy vydírání, vyhrožování, poškozování obětí s pomocí informačních a komunikačních technologií),
- kybergrooming (komunikace s neznámými uživateli internetu vedoucí k osobní schůzce),
- kyberstalking a stalking (nebezpečné pronásledování s použitím ICT),
- rizika sociálních sítí (zejména síť Facebook),
- hoax, spam a fake news,
- online závislosti (netolismus, nomofobie),
- fenomén youtubering,
- zneužití osobních údajů v prostředí elektronických médií.“

E-Bezpečí je odborným partnerem právě dokumentárního filmu V síti, ale také projektů Marty is dead a Bud' safe online, které jsou níže více představené. Je financován, jako řada dalších projektů s ním spojených, O2 a podporován Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

3.3 O2 Chytrá škola

Tento portál vznikl za podpory mobilního operátora O2, který má v prevenci rizikového chování na internetu velkou roli a podporuje řadu projektů. Také spolupracuje s E-Bezpečí a doc. Mgr. Kamilem Kopeckým Ph.D. i jeho celým týmem. Zdarma zde lze dohledat řadu výukových materiálů a videí, které jsou určeny především rodičům. Pro děti jsou zase připravené různé kvízy, které mají ověřit úroveň jejich znalostí v dané oblasti.

Kybernetická šikana, kybergrooming, sexting, kyberstalking, ukradené účty, bezpečné seznamování online a další jsou například oblasti, kterým se web v sekci „Online bezpečnost“ věnuje.

Knihovna témat na stránkách O2 Chytré školy ale obsahuje i mediální gramotnost, počítačovou gramotnost a technologie ve vzdělání, které tvoří další samostatný vzdělávací celek. Z těchto kategorií si zájemce, ať už jde o rodiče, učitele nebo dítě, vybere to, co ho aktuálně nejvíc zajímá, nebo o čem se chce dozvědět něco nového.

Současně je na webu O2 Chytré školy také odkaz na realizované výzkumy Centra prevence rizikové virtuální komunikace, které byly operátorem O2 spolufinancovány.

3.4 Audiovizuální materiály

V síti není jediný projekt vzdělávací prostřednictvím audiovizuální tvorby. V následující kapitole si představíme další české filmy či kratší osvětová videa od různých tvůrců.

3.4.1 Marty is dead #Martyisdead

Internetový hraný seriál natočený společností MALL TV v roce 2019 pojednává o příběhu dospívajícího chlapce, který zahyne při tragické dopravní nehodě. Jeho otec nevěří, že šlo jen o nešťastnou náhodu, a celé okolnosti synovy smrti mu přijdou podezřelé, a tak se vydává hledat informace na nejspolehlivější úložiště osobních dat, synův počítač. Postupně odhaluje, že jeho syn byl před smrtí obětí kyberšikany ze strany neznámého útočníka, byl vydírán a nucen k nejrůznějším úkolům jako sebepoškozování nebo týrání psa. Film velmi dobře a věrohodně znázorňuje rizika online komunikace s neznámým člověkem. Marty is dead byl oceněn v roce 2020 mezinárodní cenou Emmy. Odbornou záštitu nad filmem převzal Martin Kožíšek z CZ.NIC, který se tématu bezpečnosti dětí na internetu věnuje již od roku 2006 a je známý především jako zakladatel Lide.cz, který později sám na možná rizika této internetové sociální sítě upozorňoval.

„Rizikovému chování na internetu se Martin Kožíšek věnuje už od roku 2006. Stál u zrodu sociálních sítí Lidé.cz a Spolužáci. Právě na sociálních sítích pozoroval vznikající rizika ohrožující jejich uživatele. Začal se proto zajímat o komunikaci lidí na internetu a možná nebezpečí, která jim hrozí. V současné době má na starost projekty v oblasti rizikového chování na internetu ve sdružení CZ.NIC, zejména projekt Bezpečně na netu“ (akademie.nic.cz).

Seriál *Marty is dead* má celkem osm dílů v délce mezi dvanácti a patnácti minutami. Pokud tedy divák chce, může jej zhlédnout naráz jako film, nebo se k němu vracet postupně, jako to bylo původně se seriálem zamýšlené. Celý seriál je dostupný zdarma online na internetové televizi Mall TV. Do výuky je stejně vhodný jako dokument *V síti: Za školou*, ale je u něj, stejně jako u dokumentu *V síti*, nezbytné nezapomenout na důležitost následné reflexe diváckého zážitku. Svou formou může být pro některého dětského i dospělého diváka dokonce více drastický a syrový, proto je třeba být připravený na potřebnou intervenci.

3.4.2 Na hory

Hraný krátkometrážní film, který je svým námětem velmi podobný seriálu *Marty is dead*, také končí smrtí při dopravní nehodě hlavního dětského hrdiny. Film byl natočen Televizí Seznam v roce 2018 pod hlavičkou projektu Seznam se bezpečně a odbornou záštitu opět převzal Martin Kožíšek. Je dostupný zdarma online na stream.cz, kde je součástí rozsáhlejšího projektu *Bezpečně online*, který uvedl více vzdělávacích videí na téma nejen kybergroomingu pro cílovou skupinu dospívajících dětí, ale třeba i videí pro seniory.

Dospívající Patrik se stane obětí kybergroomingu a vydírání ze strany neznámého pachatele. Celá situace začne přerůstat ve velký problém a zasahovat do běžného života rodiny. Rodiče zjistí, že s jejich synem není něco v pořádku při společné cestě na hory a následně objeví konverzaci plnou intimních fotografií. Patrik neví, jak rodičům své chování vysvětlit, a tak se ze zadní sedačky auta vrhá pod kola protijedoucího automobilu.

Oba tyto snímky pak pracují s rolí rodičů, kterým se děti bojí svěřit s problémem, do kterého se dostali. Až když příběh skončí tragickou smrtí, rodiče zjišťují, s čím přesně se jejich děti potýkaly a připouštějí si, že by bylo lepší vše řešit, než být na chlapce přísní a poté ho ztratit úplně.

3.4.3 Seznam se bezpečně!

Seznam.cz a tehdejší internetová televize Stream natočili v roce 2008 sérii tří krátkých filmů o sexuálním zneužívání dětí na internetu pro cílovou skupinu dětí ve věku 13–16 let. Filmy reagovaly na velmi aktuální problém, který jako správce sociálních sítí sloužících jako seznamka pro mladé Lidé.cz a Spolužáci.cz objevil Martin Kožíšek. Odbornými poradci projektu byli tedy on a také Václav Písecký z oddělení informační kriminality v Praze. Oba se ve své praxi potkali s tragickými příběhy dětí a mladistvých, a proto se rozhodli takovým situacím předcházet prevencí. První minisérie o třech dílech přináší

reálná svědectví zneužití přes internet a upozorňuje na rizika sociálních sítí, nebezpečné seznamování, ale třeba i výrobu dětské pornografie (Kožíšek, Písecký, 2016).

Projekt v následujících letech rozšířil své aktivity především na fyzickou práci s dětmi na školách, kam jezdili tvůrci se zajímavým preventivním programem. V rámci internetové televize Stream pak vznikla další videa, která jsou i do teď volně dostupná. Jednou z dalších sérií byla krátká videa s influencerem Benem Christovao, který radil dospívajícím dětem, jaké chování v kyberprostoru může být potenciálně nebezpečné a čemu se vyvarovat (jsns.cz). Vznikla také hraná videa „Křečci v síti“, kde vystupují herci Divadla v Dlouhé, převlečení za zvířata. Další série videí od „Seznam se bezpečně!“ je pak určena pro seniory.

V rámci projektu vznikla také divadelní inscenace #jsi_user režírovaná Branislavem Holičkem v divadle Ypsilon. Holiček režíroval také krátkometrážní film Na hory.

3.4.4 KPBI – Kraje pro bezpečný internet

Webový portál i youtubový kanál plný materiálu o všem, co může každého potkat v online světě. Před čtyřmi lety začal fungovat youtube kanál, kde se nachází hned několik sérií videí, která jsou určená pro děti, rodiče i seniory. Pro děti vznikla první rok série „Zkroť net. Hned!“ také s oblíbenými youtubery, kteří představují kybergrooming, kyberšikanu, problematiku sociálních sítí, online nákupů, ale radí také se zabezpečením telefonu, svých účty na internetu a rozebírají závislost na počítačových hrách. Témata otevírají Flabgee, Nejfake, Ati, Lukefry a Natyla.

Další série vzdělávacích videí od KPBI „Senior v kyberprostoru“, se zaměřuje na vzdělávání starších lidí v online světě. Tento projekt může být užitečný i pro starší pedagogy, kteří chtějí získat základní přehled. Kraje pro bezpečný internet vytvořily ještě další série jako „Rodiče v síti“; „Internet pod lupou“ a „Pozor na kyberprostor!“ o kyberkriminalitě.

Kraje pro bezpečný internet mají také web, kde jsou dostupné e-learningové kurzy pro všechny cílové kategorie – děti a studenti, rodiče, učitelé, senioři, sociální pracovníci a policisté. Hlavním cílem je podle jejich vlastních slov „naučit zacházet s novými technologiemi, a to nejen po stránce manuální, ale především po stránce mentální. Musíme se učit odolávat rozesílání hoaxů, zodpovědně zacházet se svými i cizími osobními údaji. Musíme se učit, co dělat v případě, že se staneme obětí kyberšikany či sextingu. Musíme se učit zodpovědnému chování v kybersvětě a musíme tomu učit i naše děti“ (kpbi.cz).

Odbornou záštitu nad tímto projektem má Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost a na spolufinancování se podílí především státní správa v čele s Ministerstvem vnitra a také soukromé subjekty orientující se na informační technologie.

3.4.5 #SayNo od Policie ČR

Projekt z roku 2017, který reagoval ve své době na zvýšený výskyt případů sexuálního nátlaku a vydírání dětí v online prostředí a upozorňuje zejména na nebezpečnost online komunikace. Policie ČR, která na projektu spolupracovala společně s dalšími zeměmi Evropské unie, popisuje záměr kampaně tak, že „páchání této trestné činnosti navíc stále není poškozenými oznamováno v dostatečné míře. Mnoho případů internetového zneužívání a vydírání dětí není mnohdy orgánům činným v trestním řízení oznámeno kvůli tomu, že se poškozené děti stydí za materiál, který poskytly pachatelé, nebo si mnohdy ani neuvědomují, že se staly oběťmi trestného činu. Oběťmi jsou často malé děti i ve věku kolem sedmi let. Osobnostní a psychologický dopad na oběti takové trestné činnosti je markantní“ (policie.cz).

Hlavním materiálem kampaně je krátkometrážní film dostupný ve všech jazycích Evropské unie, který je určený pro dětské i dospělé diváky, pro školy i pro rodiče, a který „pomáhá lidem rozpoznat potenciálně rizikový kontakt, resp. komunikaci vedoucí k sexuálnímu nátlaku a vydírání, poskytuje online preventivní rady a upozorňuje na důležitost nahlásit takové závadové jednání kompetentním orgánům“ (policie.cz).

Stránky Policie ČR věnované kampani #SayNo shrnují také základní rady, jak se zachovat v případě, že se stanu obětí kybergroomingu, phishingu a následného vydírání. Další doporučení je možné najít přímo na stránkách Europol, které se na prevenci rizikového chování (nejen) na internetu specializují (policie.cz).

3.4.6 Jak na internet

Tvorba pod garancí CZ.NIC, kteří podpořili také dokumentární film V síti a osvětovou kampaň k němu. Krátká zábavná dvouminutová videa s hercem Romanem Zachem běžela také v televizi. Projekt je již trochu starší, jeho nejnovější kapitolou z roku 2017 je pak právě bezpečí dětí na internetu. Do výuky lze tato videa zapojit, například jako uvedení tématu hodiny. Video jsou ale spíše vhodná pro starší generaci jako rodiče, kterým dává zároveň web spoustu praktických tipů k zabezpečení technologií v domácnosti.

3.5 Internetové portály a organizace s fyzickou intervencí na školách

Pokud chcete o tématu kyberbezpečí zjistit více v online prostoru, dále jsou vypsány tipy na organizace, které se aktuálně problematice věnují. Jedná se nejen o internetové portály, ale především o fyzické programy prevence, které si mohou učitelé objednat do své školy.

3.5.1 Bud' safe online

Projekt pod hlavičkou Avast, který vzniknul v roce 2018 spojením nadšenců z firmy Avast a influencera Jirky Krále, se věnuje vzdělávání dětí v oblasti bezpečnosti na internetu. Bud' safe online funguje jak v rámci online portálu s řadou výukových materiálů a online testů znalostí, tak jako youtubový kanál a zaměřuje se také na práci přímo s dětmi ve školách. Ve spojení se svou cílovou skupinou, kterou jsou děti ve věku 9–13 let se snaží být také prostřednictvím sociálních sítí, kde je velmi aktivní. (avast.com/cz/budsafeonline)

Výukový obsah pro děti na druhém stupni je formou online kurzu, který zabere 45 minut, tedy trvá stejně dlouho jako školní vyučovací hodina. Každý žák prochází kurz samostatně. Zpracování témat je provedené velmi zajímavou formou videí konverzací dvou aktérů a na konci oblasti zodpoví žák jednu otázku ověřující nabytou znalost. Pro učitele je pak na vyžádání k dispozici metodická příručka, která pomůže navést pedagoga v následné práci s dětmi.

Bud' safe online je také generálním partnerem osvětové kampaně V síti, a tak se spojily tyto dva projekty i v rámci tvorby vzdělávacích videí. Na youtubovém kanále Bud' safe online tedy najdete kromě spousty dalších videí, které se týkají opravdu všech možných rizik, se kterými se může každý z nás v online světě potkat, videa přímo s herečkami z filmu V síti a rozhovory o dokumentu.

3.5.2 Nebud' obět'

Ostravská organizace specializující se na prevenci a osvětu rizik virtuálního světa a moderních komunikačních technologií, a to prostřednictvím různorodých projektů a akcí, ale také za pomoci přednášek a školení. Cílovou skupinou jsou žáci druhého stupně základních škol, studenti středních škol a učňovských oborů, ale také se zaměřují na sekundární cílovou skupinu rodičů, učitelů, vedoucích pracovníků školství a úředníky školských odborů, a to speciálně na úrovni města a kraje (nebudobet.cz).

I když je organizace Nebud' obět' původem ostravská a svou činnost směřuje právě

především místně, je možné s ní spolupracovat ve svém preventivním programu i na území jiných krajů a samozřejmostí je dostupnost jejich materiálů online. Celou svou činnost pak jako finančně nezávislá organizace nabízí zdarma, a to „různorodým organizacím pracujícím s mládeží, jakými jsou školy, knihovny, Centrum sociálních služeb Ostrava, pěstounským rodinám, nízkoprahovým centrům, střediskům volného času, dětským táborem. K základním aktivitám spolku patří vzdělávací akce, přednášky, školení pro všechny dotčené cílové skupiny, realizace projektů, mediální kampaně, projektové dny na ZŠ, natáčení tematických videoklipů, tvorba komixů a webových stránek s pravidelnými aktualizacemi, pečování o skupinu na sociální síti Facebook.“ (nebudobet.cz)

3.5.3 Internetem bezpečně

Další krajská organizace tentokrát z druhého konce republiky, tedy z Karlovarského kraje, jejíž aktivity také sahají daleko za hranice západní Čech. Projekt Internetem Bezpečně si formou různorodých vzdělávacích aktivit klade za cíl zvýšit povědomí uživatelů o rizicích v internetovém prostředí. Reaguje na nové hrozby v oblasti bezpečnosti v online prostředí, o kterých informuje na svých webových stránkách a vzdělávacích akcích. Tímto se snaží předcházet následkům těchto hrozeb, případně snížit množství protiprávního jednání páchaného v kyberprostoru. Projekt se snaží být inovativní a používá nové výukové metody, trendy a interaktivní přístupy v rámci svých vzdělávacích akcí. Obsahem vzdělávacích aktivit jsou praktické ukázky kybernetických hrozeb společně s konkrétními návody, jak se chránit. Mezi hlavní cílové skupiny projektu patří děti a mládež, rodiče, handicapovaní, pedagogové, specialisté v oblasti prevence, zaměstnanci OSPOD, pracovníci bezpečnostních složek atd. (internetembezpecne.cz).

3.6 Literatura o kyberbezpečnosti

S tématem bezpečnosti na internetu se můžeme seznámit také prostřednictvím kniha publikací. Zde je výčet těch nejaktuálnějších.

3.6.1 Kdo chytá v síti

Dokumentární kniha o zneužívání dětí na internetu od Mariky Pecháčkové vznikla jako doplnění samotného filmu *V síti*. Manželka Víta Klusáka, Marika, „se setkává s oběťmi i s predátory. Jeden z nich je aktérem filmového dokumentu. Další právě vyšel z vězení, kde seděl sedm a půl roku nejen za kyberšikanu dvanáctiletých chlapců. Autorka mluví i s rodiči obětí, sexuologem, znalcem internetu, dětskou psycholožkou a mnoha oběťmi kyberšikan“ (Pecháčková, 2020).

V knize jsou uvedeny exkluzivně celé snímky konverzací dívek z filmu *V síti* s predátory, kteří jim po dobu natáčení psali, nebo také rozhovor s jedním z nich, který se po zveřejnění traileru dokumentárního filmu sám ozval jedné z hereček s omluvou. Speciální část zabírá rozhovor s jedním z odsouzených skautských vedoucích z Ústí nad Labem, který společně se svým spolupachatelem zneužil celkem 39 nezletilých chlapců, svěřenců svého oddílu. Případ Piškot a Meluzín je v České republice poměrně dobře známý a často připomínaný nejen médií. Martina Mertla alias Meluzína zastihla Marika Pecháčková jen chvíli po jeho propuštění z vězení. Zajímavou a velkou část také tvoří rozhovory se samotnými oběťmi, které popsaly, jak velmi různou podobu může kybergrooming a obtěžování na internetu mít.

3.6.2 Dítě v síti

Kniha z roku 2019 má sloužit jako průvodce rodičů po virtuálním světě jejich dětí. Konkrétně nese také podtitul „Manuál pro rodiče a učitele, kteří chtějí rozumět digitálnímu světu mladé generace“. Autoři knihy Daniel Dočekal, Jan Müller, Anastázie Harris, Luboš Heger, Katarina Kratochvílová a spol. se uskupili pod hlavičkou magazínu Flowee.cz, který v roce 2018 uskutečnil velkou billboardovou kampaň zaměřenou na povědomí o digitální gramotnosti. Kromě knihy, která na více než 200 stranách přibližuje problematiku závislosti na mobilním telefonu, počítačových hrách, sextingu, sledování Youtube a mnoho dalších, existuje také webová stránka ditevsiti.cz, kde jsou zveřejňovány články magazínu Flowee.cz zaměřující se na užívání moderních digitálních technologií (Dočekal, Müller, Harris, Heger a kol., 2019).

3.6.3 Bezpečně na internetu

Kniha doplňuje internetový projekt Seznam se bezpečně a stejně jako za ním stojí i za knihou duo odborníků na internetovou kriminalitu Martin Kožíšek a Václav Písecký. Je určena především pro rodiče a shrnuje z pohledu roku 2016 problematiku seznamování na internetu, sociální sítě, sociální inženýrství, kyberšikanu a kybergrooming. To vše je doplněno o reálné příběhy obětí. Účelem knihy podle autorů však není odradit od užívání internetu, ale pochopit možná rizika, která může jeho špatné a neopatrné používání přinést (Kožíšek, Písecký, 2016).

3.6.4 Zvolsi.info

Tento spolek mladých lidí věnující se osvětě v mediální gramotnosti dětí sepsal už dva průvodce, které pomohou dětem, ale i dospělým, se zorientovat v online světě. První z nich se jmenuje „Surfařův průvodce po internetu“ a je zaměřený hlavně na orientaci v mediálních sděleních na internetu a obecně spíše mediální vzdělávání. Druhý průvodce „Průvodce po sociálních sítích“ vznikl v roce 2019 s cílem vytvořit přehled o aktuálních trendech na sociálních sítích. Věnuje se podrobnému seznámení s jejich prostředím, ale také informuje o možných rizicích, které se s užíváním sociálních sítí pojí. „Návodů, jak se bezpečně pohybovat po sociálních sítích a jak o nich mluvit s dětmi, je celá řada. My se na následujících stránkách ale zaměříme především na více ucelený přehled toho, které sociální sítě momentálně letí a co všechno umí. Jaké jsou jejich výhody, nevýhody a potenciální nebezpečí jejich jednotlivých funkcí“ (Křivánková, Knollová, Šutová a kol., 2019).

3.6.5 Youtubeři zabývající se tématem online bezpečnosti

Osvětě a informování dětí o tom, jak se chovat co nejméně rizikově na internetu, se věnují také někteří youtubeři. I když to pro pedagogy nemusí být primární zdroj informací a nechtějí si jejich videa brát do výuky jako didaktický materiál, mohou být pro celkové vzdělání dětí jenom prospěšné. Je dobré si proto dělat přehled také ve video obsahu vybraných tvůrců a dětem videa doporučit a mluvit s nimi o informacích a odpovídat na případné otázky. Děti na druhém stupni mají často k těmto idolům z internetu větší důvěru než ke kterékoliv autoritě v jejich okolí. Pedagog tedy může hledat dobré příklady, ale třeba i ty špatné, aby zůstal v obraze. Nutit a zakazovat nemá smysl, ale pokud některý z tvůrců vydá na svém kanále dobré video s kvalitním obsahem, děti jistě ocení i doporučení od učitele.

Děti se také snadněji otevřou pedagogovi, který s nimi sdílí stejnou diváckou zkušenost, což je klíčem i u filmu *V síti*. Řada youtuberů vytvořila vlastní obsah, nebo se zapojila do některého z výše zmíněných projektů. Jsou jimi například Lukefry, Kovy a Jirka Král.

4 Bezpečnost na internetu v kontextu českého školství

V této kapitole je cílem nahlédnout do výuky tématu bezpečnosti na internetu na českých školách. Nejdříve se podíváme na aktuální stav a poté na budoucí vývoj, který by měla zásadně ovlivnit revize Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání z roku 2021.

4.1 Aktuální situace

„V rámci RVP ZV nalezneme problematiku sexuálního chování člověka (včetně seznamování) v několik vzdělávacích oblastech, oborech či průřezových tématech, např. Člověk a jeho svět, Člověk a jeho zdraví, Výchova ke zdraví, Výchova k občanství, Etická výchova, Mediální výchova, Osobnostní a sociální výchova, je také přirozenou součástí oboru Informační a komunikační technologie. Samostatná oblast zaměřena na online bezpečnost však v RVP ZV dosud absentuje“ (*V síti: Za školou – metodická podpora pro pedagogy*). Bezpečnost dětí na internetu zatím v českém školství jako samostatné téma pevnou pozici nemá. Spadá ale okrajově do průřezového tématu Mediální výchova, kterou základní školy musí do svého školního vzdělávacího programu zahrnout, a to dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání 2021 takto: „Škola musí do vzdělávání na 1. stupni i na 2. stupni zařadit všechna průřezová témata uvedená v RVP ZV. Všechna průřezová témata však nemusejí být zastoupena v každém ročníku. V průběhu základního vzdělávání je povinností školy nabídnout žákům postupně všechny tematické okruhy jednotlivých průřezových témat, jejich rozsah a způsob realizace stanovuje ŠVP. Průřezová témata je možné využít jako integrativní součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu nebo v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů apod.“

V mediální výchově, která nemá pevné místo v rozvrhu základních škol, bezpečnost na internetu není přímo zahrnuta. Záleží spíše na aktivitě učitele, který průřezové téma vyučuje a případně na metodikovi prevence, kolik času a pozornosti bude chtít prevenci rizikového chování dětí na internetu věnovat.

Ovšem dobrou zprávou je, že přímo bezpečnost na internetu a rizikové formy online komunikace jsou zakomponované ve vzdělávací oblasti Člověk a zdraví, do které spadají vzdělávací obory Tělesná výchova a Výchova ke zdraví, a právě pod tímto předmětem se v učivu na základní škole skrývá jediná Rámcovým programem definovaná část o bezpečnosti na internetu. V seznamu učiva Výchovy ke zdraví, která předmětem na druhém stupni základních škol, je uvedeno pod oblastí „rizika ohrožující zdraví a jejich prevence“ toto: „bezpečné chování a komunikace – komunikace s vrstevníky a neznámými lidmi, bezpečný pohyb v rizikovém prostředí, nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických médií, sebeochrana a vzájemná pomoc v rizikových situacích a v situacích ohrožení“ (RVP ZV, 2021).

Výchova ke zdraví má pak své místo dle RVP na druhém stupni. O minimální povinnou časovou dotaci se ale dělí s Tělesnou výchovou, kdy oba předměty spadající do oblasti Člověk a zdraví musí naplnit nejméně deset hodin za pět ročníků druhostupňového vzdělávání. Často tedy může právě Tělesná výchova zabrat prostor v rozvrhu, mívá totiž zpravidla dvouhodinovou dotaci. Na těchto školách pak musí být Výchova ke zdraví nahrazována jednorázovými programy školních preventistů. Situace v českém školství se ale dozajista mění a díky novým digitálním kompetencím snad bude i nadále.

Pro příklad uvádím také nové spojení průřezového tématu Mediální výchova s digitálními kompetencemi. „Propojení Mediální výchovy s digitálními technologiemi zdůrazňuje témata a činnosti týkající se mediální komunikace, bezpečnosti komunikace a minimalizace rizik, potřeby rozlišovat mezi soukromou a veřejnou komunikací a vnímat naléhavost neustálého kritického vyhodnocování informací a mediálních sdělení. Pro plnohodnotné zapojení žáků do mediální komunikace je třeba vytvářet příležitosti a podmínky k tvorbě mediální produkce a k vědomému využívání různých výrazových prostředků a tvořivých realizačních postupů“ (RVP ZV, 2021).

4.2 Nové digitální kompetence

Do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání se v letošním roce (2021) přidaly nové digitální kompetence, které spadají především pod novou vzdělávací oblast Informatika, která nahradila starší Informační a komunikační technologie. Kompetence se ale prolínají také všemi dalšími vzdělávacími oblastmi, které jsou v rámci základního vzdělávání povinné, a to především v občanské výchově, výchově ke zdraví, ale třeba i v češtině či biologii. Soubor nových kompetencí si mohou základní školy

rozdělit do dalších předmětů samy dle svého uvážení, zakomponovat je do svého školního vzdělávacího programu. K této zásadní změně v pohledu na důležitost digitální gramotnosti dětí došlo zkraje roku 2021 a již od 1. září 2021 si mohou školy digitální kompetence zapojit do výuky. Nejpozději to však musí být do září 2023 u 1. stupňů základních škol a do září 2024 u 2. stupňů základních škol. Data MŠMT z dubna letošního roku mluví o 700 základních školách, které chtějí digitální kompetence zakomponovat do svého školního vzdělávacího programu už od září nového školního roku (konference Počítač ve škole, Jaroslav Faltýn).

Digitální kompetence jsou nyní jednou z klíčových kompetencí základního vzdělání a do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání byl přidán také nově zformulovaný cíl vzdělávání, který zní takto: „Pomáhat žákům orientovat se v digitálním prostředí a vést je k bezpečnému, sebejistému, kritickému a tvořivému využívání digitálních technologií při práci, při učení, ve volném čase i při zapojování do společnosti a občanského života“ (RVP ZV, 2021).

Pro přehlednost nových změn v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání byl vytvořen také soubor s červeně vepsaným textem. Jednou z hlavních změn je pak připsání klíčové kompetence – digitální. Přehled nových kompetencí pro žáky základních škol vypisují níže.

Nová vzdělávací oblast Informatika pak má dle RVP ZV 2021 povinnou hodinovou dotaci již od 4. třídy prvního stupně. Není však nutné postupovat přímo podle předepsaného rozdělení hodin, ale „vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Informatika je realizován minimálně ve čtvrtém a pátém ročníku a ve všech ročnících 2. stupně základního vzdělávání“ (RVP ZV, 2021).

Podle této aktualizované verze Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání z roku 2021 si do konce svého základního vzdělávání „žák osvojí tyto digitální kompetence:

1. ovládá běžně používaná digitální zařízení, aplikace a služby; využívá je při učení i při zapojení do života školy a do společnosti; samostatně rozhoduje, které technologie, pro jakou činnost či řešený problém použít;
2. získává, vyhledává, kriticky posuzuje, spravuje a sdílí data, informace a digitální obsah, k tomu volí postupy, způsoby a prostředky, které odpovídají konkrétní situaci a účelu

3. vytváří a upravuje digitální obsah, kombinuje různé formáty, vyjadřuje se za pomoci digitálních prostředků;
4. využívá digitální technologie, aby si usnadnil práci, zautomatizoval rutinní činnosti, zefektivnil či zjednodušil své pracovní postupy a zkvalitnil výsledky své práce;
5. chápe význam digitálních technologií pro lidskou společnost, seznamuje se s novými technologiemi, kriticky hodnotí jejich přínosy a reflektuje rizika jejich využívání;
6. předchází situacím ohrožujícím bezpečnost zařízení i dat, situacím s negativním dopadem na jeho tělesné a duševní zdraví i zdraví ostatních; při spolupráci, komunikaci a sdílení informací v digitálním prostředí jedná eticky.“

Konkrétně ve vzdělávací oblasti Informatika je v požadovaném učivu bezpečnost na internetu zahrnutá takto:

1. „Bezpečnost: útoky – cíle a metody útočníků, nebezpečné aplikace a systémy; zabezpečení digitálních zařízení a dat – aktualizace, antivir, firewall, bezpečná práce s hesly a správce hesel, dvoufaktorová autentizace, šifrování dat a komunikace, zálohování a archivace dat;
2. digitální identita: digitální stopa (obsah a metadata) – sledování polohy zařízení, záznamy o přihlašování a pohybu po internetu, cookies, sledování komunikace, informace v souboru; sdílení a trvalost (nesmazatelnost) dat, fungování a algoritmy sociálních sítí“ (RVP ZV, 2021).

Pokud tedy základní škola, a především daný učitel, projeví vůli k učení také bezpečnosti na internetu a prevenci sexuálního obtěžování či vydírání kybergroomery a prevenci sextingu mezi dětmi, nyní má skvělou startovní pozici toto téma dobře obsáhnout ve výuce, ať už se jedná o hodiny Informatiky, Výchovy k občanství či Výchovy ke zdraví. Učitelé, kteří jeden z těchto předmětů na druhém stupni vyučují, by se měli v oblasti sami dozdělat a připravit se plnohodnotně na novou výzvu. Sám Jaroslav Faltýn, který za Odbor základního vzdělávání a mládeže pod Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy vedl změnu Rámcového programu, doporučuje kurzy od NÚKIB a E-bezpečí, které jsou přístupné i zdarma pro každého zájemce.

4.2.1 Prostorové a materiální podmínky

Modernizace českého školství je patrná ve všech aspektech, a protože digitální kompetence nelze kvalitně naplňovat bez potřebného zázemí, autoři nové podoby Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání si dali záležet také na definici vybavení škol. V této kapitole RVP je kladen především důraz na modernizaci technologií v učebnách a také celé škole. Nezbytností je připojení k internetu všech digitálních zařízení, která se nachází ve třídách, ale také v kabinetech učitelů, a to samé platí u didaktických pomůcek do hodin. Vzhledem k tomuto technologickému posunu je ale potřeba děti vzdělávat o rizikovém pohybu v online světě ještě více aktuální a nezbytná. Je velmi pozitivní vidět směřovat školy do reálného světa dětí, který je, i když se to mnohým dospělým nelíbí, převážně online, je potřeba ale současně k tomu umět vysvětlovat, komunikovat a vzdělávat o tom, co pro děti v takovém světě může být rizikové.

5 Metodologie výzkumu

Praktická část se věnuje samotnému uchopení dokumentárního filmu *V síti: Za školou* jako vzdělávacího nástroje na základních školách v České republice. Vychází z popisu situace českého školství ve vztahu k pokrytí tématu bezpečnosti na internetu u dětí na druhém stupni základních škol, která je podrobně popsána v části teoretické. Zároveň odpovídá na výzkumnou otázku: *Jakým způsobem ovlivnila divácká zkušenost s dokumentárním filmem V síti: Za školou přístup k tématu bezpečnosti dětí na internetu a jeho výuku u učitelů 2. stupně základních škol?*

Nejprve zde představím metodiku kvalitativního výzkumu formou hloubkových rozhovorů a následně popíšu podrobně postup výzkumu.

5.1 Kvalitativní výzkum

Kvalitativním výzkumem se výzkumník snaží získat celistvý a integrovaný pohled na téma, kterému se věnuje. Hledá a postupně odkrývá explicitní a implicitní pravidla pro danou oblast. K výzkumu se používají především málo standardizované postupy, které zastřešuje výzkumník sám jako jeden ze základních instrumentů celého výzkumného procesu. Výsledkem by mělo být celistvé pochopení postojů a chování respondentů vycházející z kontextu všech sebraných dat (Hendl, 2016). „Data se induktivně analyzují a interpretují. Kvalitativní výzkumník nesestavuje ze získaných dat skládanku, jejíž konečný stav zná, spíše konstruuje obraz, který získává kontury v průběhu sběru a poznávání jeho částí. Výzkumník ve svém hledání významů a snaze pochopit aktuální dění vytváří podrobný popis toho, co pozoroval a zaznamenal, snaží se nevynechat nic, co by mohlo objasnit situaci“ (Hendl, 2016).

Kritéria pro validní kvalitativní výzkum definovali Lincolnová a Guba jako „důvěryhodnost, spolehlivost a přenositelnost“ (Lincoln & Guba, 1982, s. 246).

Výsledky kvalitativního výzkumu mohou představovat sbírku subjektivních dojmů výzkumníka, což bývá častým zdrojem kritiky k jeho uplatnění, současně s malou transparentností (Hendl, 2016). Někdy totiž není z výzkumné zprávy zcela čitelné, jakým způsobem byla vybírána skupina respondentů a jak při analýze dat postupoval výzkumník. Podrobný popis jeho práce totiž nelze zcela dobře popsat slovně, neboť se odehrává převážně v jeho hlavě při hledání souvislostí a kauzalit. Na rozdíl od statistické analýzy se ta kvalitativní nedá formalizovat (Hendl, 2016).

Navzdory řadě výhrad má kvalitativní výzkum nespornou výhodu v tom, že jde opravdu do hloubky zkoumané problematiky. Porovnává různé případy, hledá souvislosti a zasazuje je do kontextu. Při kvalitativním výzkumu se dbá také na poskytnutí podrobných informací o jevech, které sleduje a jakým způsobem souvisí se situací společenskou či lokální (Hendl, 2016).

Při snaze zjednodušit základní rozdíly mezi kvantitativním a kvalitativním výzkumem může výzkumník sklouznout k přidělení metody dotazníkového šetření výzkumu kvantitativnímu a metodě rozhovoru k výzkumu kvalitativnímu. Rozhovor lze ale použít v obou zmiňovaných přístupech, záleží na jeho charakteru. Rozhovory hloubkové či polostrukturované mají za cíl získat detailní a komplexní informace o zkoumané problematice a spadají tedy do kvalitativního přístupu, kdežto rozhovor strukturovaný, kdy každý respondent odpovídá na stejné otázky ve stejném pořadí, slouží přístupu kvantitativnímu. Zjednodušení nelze dosáhnout ani rozdělením výzkumu dle počtu respondentů, kdy bývá občas zažitým předpokladem, že kvalitativní výzkum je především charakterizován malým počtem respondentů a kvalitativní naopak (Švaříček, Šed'ová, 2007).

Při kvalitativním výzkumu pracuje výzkumník především s těmito třemi typy dat: data z rozhovorů, data z pozorování a data z dokumentů. Pracuje tedy se slovy a textem. Někteří autoři pak považují toto jako hlavní rozdíl kvalitativního a kvantitativního výzkumu, ale jde jen o další zjednodušení. Začínající badatelé se pak často pletou v tom, že pokud provádí „nenumerné šetření“ dle slov Dismana (1998), ale pracují se slovy, automaticky tvrdí, že jde o výzkum kvalitativní. Nejde tedy tolik o data (v tomto případě slova, nikoliv čísla), ale o to, jakým způsobem byla získána (zda standardizovaným, či polostrukturovaným rozhovorem) a za jakým účelem (Švaříček, Šed'ová, 2007).

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hloubkových datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 17).

5.1.1 Kvalitativní výzkum v podobě polostrukturovaného rozhovoru

V diplomové práci byla uplatněna jako hlavní výzkumná metoda polostrukturovaný rozhovor. Ten je moderovaný výzkumníkem, ale zároveň dává prostor při vedení rozhovoru nedodržit pořadí předem stanovených otázek, které jsou stavěny kolem výzkumné otázky s cílem získat relevantní data pro zkoumanou problematiku. Rozhovor umožňuje „hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů. U rozhovoru můžeme také sledovat i některé vnější reakce respondenta a podle nich potom pohotově usměřňovat další průběh kladení otázek“ (Skalková, 1983)

Polostrukturovaný rozhovor je nejrozšířenější formou výzkumných rozhovorů (jinak také interview). Výzkumník si předem vytvoří nějaké pevné schéma, které je pro výzkum závazné. Toto schéma je obvykle specifikováno pomocí okruhů otázek, na které se výzkumník respondentů bude ptát. Podle potřeby je pak možné při samotném rozhovoru pořadí otázek měnit. Polostrukturovaný rozhovor má předem definované jádro interview, tj. minimum témat a otázek, které musí výzkumník s respondentem probrat. Okolo jádra pak staví další upřesňující otázky. Výzkumník tedy může pokládat doplňující otázky, požadovat doplnění či vysvětlení předchozí odpovědi, aby správně pochopil, co respondent odpoví přesně myslel. Téma díky polostrukturovanému rozhovoru může výzkumník otevřít do hloubky (Miovský, 2006).

5.2 Respondenti

Pro účely diplomové práce jsem zvolila kvalitativní výzkum a jako metodu sběru dat polostrukturovaný rozhovor s učiteli. Hlavní výzkumnou otázkou bylo, zda došlo ke změně přístupu k tématu bezpečnosti dětí na internetu a jeho výuky u učitelů 2. stupně základních škol po zhlédnutí dokumentárního filmu *V síti: Za školou*. Rozhodla jsem se proto do skupiny respondentů zahrnout učitele a pedagogické pracovníky z druhých stupňů základních škol a nižších gymnázií, kteří viděli verzi dokumentu *V síti* určenou pro dětské diváky ve věku 12–15 let a kteří s dětmi téma jakýmkoliv způsobem ve škole reflektovali, ať už přímo po společném promítání filmu, nebo zpětně s dětmi, kteří diváckou zkušenost také mají. Dalším kritériem byla demografická a věková rozmanitost. Chtěla jsem najít učitele z více krajů České republiky a také proložit výrazně více ženský vzorek alespoň jedním mužem.

Největší překážkou ve výzkumu a získání vhodných respondentů pro mě byla pandemie covid-19, která měla v České republice velmi závažný průběh a jedním z preventivních opatření bylo také uzavření škol, těch základních nevyjímaje. Při první vlně pandemie na jaře 2020 se zavřely školy dokonce jen pár týdnů po uvedení filmu do kin a se začátkem celé osvětové kampaně, kterou tvůrci připravili a se kterou měli objíždět celou republiku. Znovu mohly děti so škol až koncem školního roku, kdy mnoho škol nechtělo prevenci, do které i nadstavbové téma bezpečnosti na internetu spadá, věnovat příliš času a preferovali by výuku podle plánu. Po letních prázdninách se měly otevřít školy, a tak i znovu rozjet osvětová kampaň. Proběhlo ale jen pár promítání, která byla realizována přímo na školách, nikoliv v kinech. Druhá vlna pandemie ale byla právě na vzestupu, a tak začátkem října 2020 opět základní školy zavřely a žáci se učil pouze online. Zpátky do lavic se děti vrátily až v květnu 2021, po dlouhých osmi měsících, a pro jakýkoliv nadstavbový program si školy stěžily hledaly prostor. Drtivá většina základních škol a nižších gymnázií tak promítání, i když by o něj měla zájem, zatím neabsolvovala. Adam Hříbal z Hypermarket film, který osvětovou kampaň vede, v rozhovoru připustil, že opětovné rozeběhnutí promítání pro školy a diskuze s tvůrci nezáleží na jejich rozhodnutí a musí počkat na vhodnou epidemickou situaci v České republice, která se snad po začátku nového školního roku dostaví.

Vzorek učitelů a potenciálních respondentů se tedy tímto faktorem značně zúžil, protože jsem hledala v podstatě jen školy, které stihly promítání v jednom z následujících měsíců: březen 2020, červen 2020, září 2020 a květen a červen 2021. Při hledání vhodných respondentů, jsem se postupovala téměř detektivním stylem práce a z veřejně i méně veřejných zdrojů jsem se snažila zjistit, které školy na některém z promítání byly, nebo si film objednali do školy. Spolupracovala jsem také přímo s tvůrci filmu, kteří mi ovšem nemohli poskytnout velké množství informací, protože na ně vztahuje ochrana osobních údajů. Vzhledem k velmi náročné badatelské práci jsme se proto rozhodla, že do výzkumu zahrnu také respondenty, kteří viděli verzi V síti: Za školou alespoň sami bez účasti žáků a s promítáním pro školy počítají do dalšího školního roku. Pro účel zodpovězení výzkumné otázky byli i tyto respondenti relevantní.

Nakonec tedy můj vzorek tvoří devět učitelů z druhého stupně základních škol, kteří jsou ve věkovém rozmezí 28–48 let, pochází z různě velkých měst, šesti různých krajů České republiky a vyučují na devíti různých školách. Poměr mužů vůči ženám je ve výzkumném vzorku dva ku sedmi. Pro validitu dat jsem vybírala pedagogy, kteří pochází

z jiných míst republiky, a především na jiných místech aktuálně působí. Díky tomu se podařilo také vybrat učitele, kteří vystudovali pedagogickou fakultu na jiných univerzitách, a proto mají jiný základ v zájmu o téma. Součástí samotného výzkumu pak bylo, zda se k výzkumu přihlásí také starší pedagogové. Nakonec nejstaršímu respondentovi bylo 48 let, z čehož plyne hypotéza, že o téma bezpečnosti na internetu se zajímají spíše mladší učitelé. Toto více rozvedu v další kapitole.

V tabulce č. 1 můžeme vidět respondenty charakterizované také věkem a krajem, ve kterém učí. Jména jsou pro účely zachování anonymity respondentů změněna, jedná se o jména vymyšlená bez jakékoliv spojitosti s pravými jmény respondentů.

Do své praktické části jsem zapojila také komentář Adama Hříbala z Hypermarket film, který je vedoucím osvětové kampaně a filmu V síti vede marketing a PR aktivity.

| Respondent | Věk | Kraj, ve kterém vyučuje |
|------------|-----|-------------------------|
| Anita | 37 | Hlavní město Praha |
| Hermína | 34 | Moravskoslezský kraj |
| Liběna | 42 | Liberecký kraj |
| Simona | 48 | Středočeský kraj |
| Gustav | 31 | Hlavní město Praha |
| Cecilie | 41 | Středočeský kraj |
| Klaudie | 36 | Zlínský kraj |
| Věra | 28 | Vysočina |
| Roman | 34 | Zlínský kraj |

Tabulka č. 1 – seznam respondentů

5.3 Plán výzkumu

Při tvorbě plánu výzkumu diplomové práce jsem postupovala dle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 54), kteří definovali, že „v procesu kvalitativního výzkumu musí být přítomny následující fáze: (1) stanovení cílů výzkumu; (2) vytvoření konceptuálního rámce; (3) definování výzkumných otázek; (4) rozhodnutí o metodách; (5) zajištění

kontroly kvality výzkumu; (6) sběr dat a jejich organizace; (7) analýza a interpretace dat; (8) formulování závěrů do výzkumné zprávy.“

(1) Diplomová práce si klade za cíl zjistit, jakým způsobem ovlivnil mediální vzdělávání v tématu bezpečnosti na internetu v České republice dokumentární film *V síti* určený pro publikum dětí na základní škole ve věku 12–15 let. To poté zjišťuje z pohledu učitelů, kteří téma do výuky zapojují a mají diváckou zkušenost s tímto filmem.

(2) Hlavním výzkumným problémem je dokumentární film *V síti* jako vzdělávací nástroj pro publikum dětí ve věku 12–15 let, a to ve smyslu, jak je pro pedagogy na 2. stupni základních škol přelomové jeho zhlédnutí a zda potřebné informace o bezpečném chování na internetu dětem předávali i předtím na základě jiných zdrojů a zda toto téma bylo ve výuce vůbec obsaženo. Pro hlubší pochopení tématu a také jeho důležitosti ve vzdělávání dětí jsem v teoretické části diplomové práce definovala klíčové koncepty, kterými jsou kyberbezpečnost, kybergrooming a sexting.

(3) Kvalitativní výzkum je zaměřený na individuální rozhovory s učiteli 2. stupně, kterým bude promítnut dokument *V síti 12+*. Hlavní otázkou práce je zjistit, jak vnímají respondenti úroveň svých dosažených kompetencí o bezpečnosti na internetu před zhlédnutím filmu a jakou po jeho zhlédnutí. Cílem je nalézt odpověď na otázku, na jaké úrovni je mediální vzdělávání v českém systému a do jaké míry tuto instituci doplňuje dokumentární film *V síti*.

(4) Ústředním tématem této diplomové práce je odhalit hodnotu didaktické verze filmu *V síti* pro české vzdělávání a posun v přemýšlení o důležitosti tématu bezpečnosti na internetu, které je do výuky na druhém stupni zapojováno nepovinně například v průřezovém tématu mediální výchova. Verze filmu je určená pro děti od 12 let, tedy žáky druhého stupně základních škol, proto jsem k výzkumu vybrala cílovou skupinu učitelů z druhého stupně, kterým jsme pokládala předem definované otázky a snažila se najít odpověď na hlavní výzkumnou otázku: *Jakým způsobem ovlivnila divácká zkušenost s dokumentárním filmem V síti: Za školou přístup k tématu bezpečnosti dětí na internetu a jeho výuku u učitelů 2. stupně základních škol?*

Seznam otázek a tematické okruhy jsou součástí příloh diplomové práce. Základní kostra rozhovoru byla sestavena předem a to tak, aby se rozhovor neodchýlil příliš od hlavního tématu práce. Většina otázek byla jasně daná a bylo nutné na ně odpovědět, některé otázky nebyly pro danou situaci nezbytné, a proto jsem se na ně neptala. Samozřejmě vznikaly také v průběhu rozhovorů spontánní otázky, které vzešly

z konverzace s respondentem, nebo měly za cíl doptat se na předchozí učitelovu odpověď. Během výzkumného rozhovoru jsme prošli tři základní témata: divácká zkušenost s filmem; metodika a práce s tématem a výuka bezpečnosti na internetu.

Rozhovory s učiteli byly vedeny polouzavřeně, proto neodpovídal každý respondent na všechny otázky a ve stejném pořadí. Přepis rozhovorů je možné najít v přílohách diplomové práce. Popis výzkumné skupiny je popsán v předchozí kapitole.

6 Analýza dat

Pro výzkum jsem zvolila tematickou analýzu s otevřeným kódováním. Dle Hendla (2016) se jedná o metodu, kterou využívá téměř každý kvalitativní výzkum. „Celý proces je zahájen, když si výzkumník začne všimnout vzorců významů a potenciálně zajímavých aspektů dat. To se stává třeba již během sběru dat. Na závěr analytického procesu výzkumník popisuje obsah a význam témat v datech,“ (Hendl, 2016, s. 266). Prvním krokem při analýze dat bylo přepsání rozhovorů a následné opakované čtení dat, abych se s nimi podrobně seznámila. Tyto data jsem následně podrobila otevřenému kódování, kdy jsem při procházení přepsaných rozhovorů nacházela první kódy, ze kterých jsem po následné analýze vytvořila seznam potenciálních témat.

Následovala fáze, kterou Hendl nazývá propracováním témat a jejich revizí. V této fázi ověřuje výzkumník, že pro potenciální témata má dostatek přesvědčivých dat, a ujišťuje se, že se témata vztahují k výzkumné otázce. Dochází také k propracování témat, což znamená jejich rozdělení, slučování nebo odmítnutí (Hendl, 2016). Než tento postup dospěje k sepsání seznamu témat, došlo ještě k charakterizování a výstižnému pojmenování témat. (Hendl, 2016). Náhled seznamu témat – knihy kódování najdete v Tabulce č. 2 níže.

6.1 Průběh rozhovorů

Rozhovory probíhaly fyzicky i telefonicky. Snažila jsem se maximálně přizpůsobit časovým a prostorovým potřebám respondentů, cestovala jsem tedy zpravidla do jejich škol, kde působí. S některými respondenty jsme se předem dohodli, že je pro ně příjemnější vést rozhovor telefonicky. Před začátkem výzkumného rozhovoru byli respondenti ujištěni o anonymitě získaných dat a dali svolení k nahrávání a následnému využití dat z rozhovoru.

6.2 Výsledky

V následující kapitole rozeberu výsledky výzkumu, které plynou z tematické analýzy rozhovorů. Úvodem je níže přiložena kniha kódů, kterým se postupně budu v samostatných kapitolách věnovat a představím v nich konkrétní reakce diváků.

| | | | |
|---|--|--|-----------------------------|
| NOVÝ VZDELÁVACÍ NÁSTROJ | film | metodika | otázka cílové skupiny filmu |
| RODIČE | přenášení zodpovědnosti na rodiče | divácká zkušenost z pohledu rodiče | |
| PRÁCE S TÉMATEM KYBERBEZPEČNOSTI NA ŠKOLE | součástí osnov | preventivní programy bez ukotvení v tematickém plánu | absentující |
| PLÁN DO BUDOUCNA | s tématem budou pracovat na základě divácké zkušenosti s filmem V síti | s tématem by pracovali stejně i bez divácké zkušenosti s filmem V síti | |
| VNÍMÁNÍ DŮLEŽITOSTI TÉMATU UČITELI | rozdílné názory v pedagogickém sboru | podobné nastavení celého pedagogického sboru | |
| OSOBNÍ ZKUŠENOST | děti | pedagogů | |
| ZPĚTNÁ VAZBA NA FILM | otevření tématu a celospolečenská diskuse | kvalita filmu | |
| VLIV COVIDU A UZAVŘENÍ ŠKOL | děti jsou neustále online – zvýšená potřeba s tématem pracovat | uzavření škol ovlivnilo plán práce s tématem | |

Tabulka č. 2 – kniha kódů

6.2.1 V síti jako nový vzdělávací nástroj

K tomuto tématu směřovalo v rozhovoru více otázek, proto existuje v odpovědích dostatek dat pro zmíněné kódy *film*, *metodika* a *otázka cílové skupiny*. Přímo na metodiku a její využití jsem se ptala respondentů v otázce *Využil/a/i jste metodiku připravenou přímo tvůrci dokumentu?* Dotazovaní učitelé často odpovídali, že metodiku nečetli nebo ji

nevyužili, proto jsem se dále doptávala. Obecně ale o existenci metodiky respondenti věděli a hodnotili ji převážně kladně jako třeba Simona, která sice metodiku pro přípravu reflexe v její třídě nepoužila, ale myslí si, že je velmi dobře zpracovaná.

Když si ji teď vybavím, i když je to zase nějaká doba nazpět, tak mě napadlo, že pro nějakého začínajícího učitele je to dobře udělané, že se v ní může chytit. ... Tady tvůrci nabízí celý systematický kompletní projekt s metodikou, kde se chytne i učitel začátečník, který by se třeba tématu bál. V tom vidím obrovský posun a věřím, že to bude dobrý formát jako příklad do vzdělávání (Simona).

Někteří učitelé pak i metodiku nejen hodnotili kladně, ale přímo v rozhovoru zmínili metodu reflexe, kterou v následné práci se žáky využily.

Ano, využili. Připravili jsme si tři různé verze reflexe a vlastně v každé třídě nakonec probíhala reflexe jinak. ... Taky jsme měli fotky údajného predátora a mezi několika muži měli odhadnout, který to je. A pak jsme jim ukázali fotku reálného predátora, který zabil asi sedmnáctiletou dívku, který ale nebyl ve výběru fotek. Pointou bylo, že se stejně nemohou vůbec řídit podle vzhledu. A tahle práce s fotkami byla právě z té metodiky od tvůrců (Liběna).

Já jsem pracovala s metodikou. Vybrala jsem si aktivitu, kde se měl rozeznávat pachatel. Byli tam tři muži a mělo se vybrat, kdo z nich je asi predátor (Hermína).

Jiní respondenti, jako třeba Roman, přímo připustili, že metodiku ani neprocházeli a nijak s touto didaktickou podporou od tvůrců nepracovali.

Nepročítal jsem si ji, přišla na poslední chvíli v klasifikačním týdnu, kdy jsme řešili známky a výlety a neměli jsme na to moc čas (Roman).

Jako vzdělávací nástroj je vnímán primárně dokumentární film. Sami tvůrci jej označují za klíčovou část jejich osvětové kampaně, jak mi řekl také Adama Hříbal z Hypermarket film. „Náš hlavní produkt byl film, ale metodiku jsme vytvořili z pocitu zodpovědnosti, protože svědomí nás nutilo to jen tak nenechat být a snažit se něčemu

pomocť. U některých metodiků jsme ale také nepochodili, protože jsou přesvědčeni o svých metodách. Metodika byla určena pro co největší počet učitelů, aby měli šanci se v tématu zorientovat, i když se třeba věnují jiným předmětům nebo tématům,“ vysvětluje Hříbal. Výrok Hříbala o metodických prevence pak potvrzuje například Anita, která je právě metodičkou prevence na jedné z pražských základních škol. „Udělal jsem to svými oblíbenými metodami, které mám už ozkoušené jako metodik prevence,“ přiznala Anita.

Film jako nový vzdělávací nástroj učitelé hodnotili velmi pozitivně. Někteří mají v plánu opětovné promítání pro další ročníky, nebo se rozhodli trvale nahradit v preventivních programech starší materiály právě V síti: Za školou.

Já si myslím, že je dobře, že ten film vznikl, protože to je zase nový materiál. Jak říkám, pouštěla jsem dětem to Seznam se bezpečně, tak to jsou věci, které jsou už deset let staré. Takže když děti vidí, že je to něco nového a vlastně i aktuálnějšího, tak je to pro něj víc takové reálnější a že se to opravdu děje. Ne, jako když jim pustím něco deset let staré. I když je tam stejný princip. Takže si myslím, že tady opravdu je skvělé, že to vzniklo, je to super. Jsem ráda, že to vzniklo. A do budoucna mám v plánu, že to budu dětem pouštět (Klaudie).

Řekla bych, že bychom téma rozvíjeli i bez toho filmu, ale je za mě skvěle zpracovaný. Možná to trochu odkryl a urychlil a otevřelo nám to oči. Perfektní jsou ty vstupy hereček, které promlouvají k dětem. Film V síti nám rozhodně hodně ulehčí práci. Je to fakt dobře udělané (Liběna).

Film je hezky natočený, i umělecky. Podle mě děti ještě moc neví, jak se mají na internetu chovat, ale spíš díky filmu ví, že se tohle může dít. Věřím, že film pro děti v tomhle věku je přínosný (Roman).

Často se mezi respondenty objevovalo také zamyšlení, pro jakou věkovou skupinu dětí je verze Za školou nejvíce přínosná. Opakovaly se názory, že děti v deváté třídě jsou již na tuto verzi příliš vospělé. Cítí to tak i samy děti, které například Simoně při následné reflexy řekly: „že vzhledem ke svému věku už mají to nejrizikovější období za sebou. Že nevěděly, co s tím v šesté nebo sedmé třídě.“ Simona k tomu dodává ještě, že jí hodně zaujalo, když její devátáci říkali, že se musí postarat o ty mladší, třeba zkontrolovat sestře

telefon. „Mají pocit, že oni musí být ti, co budou mladší sourozence a kamarády hlídat, protože tím přenesou svou životní zkušenost a je to jiné, než kdyby jim telefon kontrolovali rodiče. Cítí, že mají v tomhle už svůj vrchol za sebou,“ uvedla v rozhovoru Simona a říká, že naopak: „V nižších ročnících to děti vnímaly jako větší riziko a cítily se být cílovou skupinou. Byly tam hodně velké rozdíly ve vnímání mezi jednotlivými ročníky.“

Pochybnosti nad tím, zda je pro děti z devátých tříd film v rámci prevence účinný, vyjádřila také Hermína. „Dohromady jsme tomu věnovali asi dvě vyučovací hodiny v nižších ročnících. V deváté třídě mi už přišlo, že je na to pozdě. Spoustu těch věcí už dávno znali a věděli, co udělaly ty holky špatně. Nicméně, když jsem se ptala, jestli to dělají taky, tak prý ano. V té devítce už to bylo takové méně účelné,“ komentovala Hermína.

Naopak se často objevovaly i názory, které by věkovou hranici posunuly klidně pod 12. rok dítěte. (pozn. autorky: dítě mladší 12 let může jít na film V síti: Za školou v doprovodu dospělé osoby)

Podle mě by mohla být ta verze 12+ klidně od osmi let a tu verzi 15+ klidně pro ty dvanáctileté. Celé bych to posunula, protože děti potřebují vidět přeci jenom něco trochu šokujícího, a ne to mít celé jen převyprávěné. Oni samozřejmě osobní zkušenosti už taky mají. Mně to přišlo takový slabý no. Pořád jsem čekala, kdy tam pustí, co přesně ty lidi dělají. A to tam vůbec nebylo, nebo teda někdy tam někdo masturboval. Chápu, že je to pro ty děti a má je to provést, ale čekala jsem, kdy tam bude něco fakt šokujícího, třeba to vydírání a manipulace (Anita).

Gustav, který se na promítání filmu teprve chystá, by také rád pracoval s mladší cílovou skupinou, konkrétně budoucími sedmáky.

6.2.2 Rodiče

Téma rodičů se objevilo spontánně, žádná z otázek v připravené kostře rozhovoru se ho nedotýkala, a přesto bylo obsažené ve všech rozhovorech, které jsem vedla. U respondentů se objevovalo hned ve dvou subtématech (kódech), kterými bylo *přenášení zodpovědnosti na rodiče* a *divácká zkušenost rodiče*, protože většina participantů byla kromě učitelů také rodiči.

Zajímavějším a relevantnějším kódem pro tento výzkum je první zmíněný, tedy přenášení zodpovědnosti na rodiče, které se objevilo hned v několika různých kontextech. Prvním kontextem a podřízeným kódem byla *potřeba rodiče vzdělávat v oblasti bezpečí dětí na internetu*.

Určitě vnímám, že je zájem o to téma i ze strany rodičů, takže má smysl pro ně připravovat semináře a trochu je v tom vzdělávat (Gustav).

Já si myslím, že je to téma hlavně pro rodiče. Měli jsme v plánu pár přednášek pro rodiče a některé už proběhly. Pojali to jako bezpečnost na internetu dětí pro rodiče. Beru to tak, že škola na to může upozornit, ale primárně jde o to, co dělají děti doma a jestli rodiče to sledují a hlídají, co na počítači dítě dělá. I když je to trochu omezení svobody, je dobré se občas podívat do historie. Takže impuls by měl přijít hlavně od rodičů. Naše škola školí rodiče, jak by měli pracovat s dětmi. Proběhla určitě takhle už jedna přednáška pro rodiče, pozvali jsme je na webu, přišel tam odborník a radil jim, jak s dětmi mluvit a jak je kontrolovat (Cecilie).

Dalším pořízeným kódem přenášení zodpovědnosti na rodiče bylo vyjádření názoru o *lhostejnosti rodičů vůči technologiím a neochota se učit novým věcem*.

A když jsme se ptali, co vlastně používají za platformy, tak říkali spoustu takových, které ani já jsem neznala a neznají to ani rodiče. Rodiče to neznají a vlastně je to ani nezajímá (Liběna).

Rodičům jde hodně o to, jestli dítě dorazilo do školy, je včas tamhle, jestli se nebaví s tím a tím, ale pak je jim už jedno, co na tom internetu dělá, jestli tam nekouká na porno nebo nehraje nějakou střílečku a nepíše si s úchylákem. Nad telefonem děti nemají takovou moc, jako nad dětmi samotnými. Tohle rizikové chování je netrápí tolik, jako jestli dítě dorazilo do školy a má všechny věci (Gustav).

Co jsem tak zjišťovala, tak dřív rodiče povolovali dětem hodně Instagram, protože se tam nedaly posílat zprávy, ale teď už zprávy jdou, ale rodiče to neví. Takže

rodiče si myslí, že se tam těm dětem nemůže nic stát, ale tak to samozřejmě není (Věra).

Takže zacílit to víc na rodiče, protože si z nich děti berou příklad. My máme na škole spoustu mladých rodičů, kteří se sami neumí na internetu chovat bezpečně, například si dávají fotky z dovolené a pak je vykradou. Takže pokud by to uměli dobře rodiče, tak i děti se to naučí snáz, protože to mají přímo od nich, z rodiny. Primárně bych teď teda vychovávala rodiče a děti si pak převezmou vzor (Cecilie).

Poslední subtématem, které jsem při kódování tématu rodiče objevila, je *cílení osvěty filmu na rodiče*. K tomu se vyjadřovala například Cecilie a Věra.

... Že by se mělo cílit na rodiče. Většinou se to týká dětí, které nemají dostatečnou podporu doma a nudí se. Pak teda vlezou k počítači a povídají si s někým, kdo o ně má zájem. A když zjistily, že o ně má ten druhý zájem, chtěly pokračovat. Vnímám, že děti mají nedostatek pozornosti a předpokládám, že je to především ze strany rodičů. Takže bych se zaměřila i na rodiče, aby jen nepracovali, ale také se věnovali dětem, vytvářeli společné zážitky, pak by děti nechodily na internet si s někým povídat, protože už by si měly s kým povídat (Cecilie).

Stoprocentně by to měli vidět ty rodiče. To je stejný problém jako s těmi učiteli, že nemají sociální sítě vůbec, nebo je nevyužívají naplno, ale děti jsou vynalézaví a dokážou to prolézt úplně všude (Věra).

Velmi zajímavý byl vhled Adama Hříbala, kterého jsem s velmi častým názorem učitelů, aby se zodpovědnost za vzdělání dětí v tomto tématu přesunula na rodiče, konfrontovala. „To si myslí především učitele. To je dlouhodobé přehazování kompetencí, rodiče to hází na školu, škola na rodiče. Měl by v tom být konsensus. Když si to takhle budou přehazovat, tak se k ničemu nedojde. Z každé strany by mělo být něco... Když rodič třeba uvidí, že mají podobné téma v plánu na daný rok, mohou ho otevřít i doma, ale řada rodičů bohužel vůbec neví, co se děti konkrétně učí,“ popisuje Hříbal situaci.

6.2.3 Práce s tématem kyberbezpečnosti na škole

Během přípravy plánu výzkumu jsem se neubránila vytváření určitých hypotéz ohledně stavu českých základních škol a o tom, jak s tématem bezpečnosti na internetu ve svých vzdělávacích plánech pracují. Tím, že toto téma není (zatím) povinnou součástí žádného předmětu, vytvořila jsem si předpoklad, že výuka a osvěta bude záležet na individuálním rozhodnutí školy, a především individuálně na konkrétních učitelích. Během rozhovorů s učiteli z devíti různých škol se mi tento předpoklad potvrdil. Obecně jsem zasáhla výzkumem učitele, kteří se tématu věnují, většina z respondentů přímo vykonává funkci metodiků prevence. Tito učitelé se ozvali na mou výzvu, která téma diplomové práce obsahovala, proto není nečekané, že jsou to právě lidé, kteří už k tématu mají blízko. I tak se mi v této poměrně homogenní skupině (věkově a zaměřením) podařilo najít velké rozdíly právě ve výuce tématu bezpečnosti na internetu, a to především v tom, zda je téma pevnou součástí školního vzdělávacího plánu či vůbec.

Na některých školách je téma pevnou součástí osnov některého z předmětů, a to například u na základní škole ve Středočeském kraji, kde učí Simona, která mi na otázku, *zda je toto téma obsažené ve výuce na Vaší škole? Případně v jakém ročníku, v jakém předmětu a pod jakým tematickým okruhem?* odpověděla následovně: „Ano, všude. Samozřejmě v občance a rodince to máme zařazené systematicky a obouváme se do toho i s teoretickou informací.“

Také Klaudie mi z pozice metodika prevence odpověděla na otázku kladně, i když si nebyla úplně jistá, zda uvádí správné ročníky. „Určitě to je v občanské výchově v osmičce a možná i v šestce, ale to si nejsem teď jistá, protože jsem je dlouho neučila.“ Doplňuje ještě, že se tématu věnuje i mimo osnovy občanské výchovy, kdy si zajistila, aby u každé třídy na druhém stupni vyučovala alespoň jeden předmět, kde si s dětmi může o online bezpečí popovídat i nezávazně, například v pracovních činnostech při vyšívání. „A když mi unikne nějaká třída, tak požádám třídního učitele (o prostor), anebo v suplovaných hodinách, když je supluju. Nebo dám učitelům nějaký materiál, který chci, aby jim pustili. Ale spíš tam chci být sama a povídat si s nimi o tom, protože si myslím, že o tom vím zase víc než ten třídní učitel. Takže opravdu se vždycky snažím, abych každý rok tu třídu nějak zasáhla tím, co jim tam řeknu o tom bezpečí v kyberprostoru. Snažím se prostě vždycky nějak, i třeba v těch suplovaných hodinách,“ popisuje Klaudie svou snahu téma maximálně postihnout na celém druhém stupni.

Věra zase popisuje situaci na jejich škole, kde doposud systematicky téma bezpečnosti na internetu zařazeno nebylo, ale od nového školního roku (2021/2022) by se měla situace díky revizi Rámcového vzdělávacího plánu pro základní vzdělávání změnit. „Nově najíždíme na nové digitální kompetence, které se mají zařadit do ŠVP do jednoho až dvou, tří let. A my jsme škola, která se rozhodla to zařadit hned. A součástí téhle digitální kompetence už to je, rozebírali jsme si to do různých předmětů. Já to zařadila do výchovy ke zdraví,“ popisuje Věra.

Na dalších školách téma není součástí osnov žádného z předmětů, ale je do výuky zařazováno v rámci nárazových preventivních programů či třídnických hodin. Vzdělávání v oblasti bezpečnosti na internetu je tedy často v rukou třídního učitele, jako například u Anity a Cecilie. O krok dál je pak práce s tématem v preventivním programu na škole, kde působí Liběna jako metodik prevence.

Všichni třídní učitelé k tomu využívají třídnické hodiny, a co se týče mě, tak já učím matiku a angličtinu, takže hodin mám dost a vždycky si nějaký čas vyšetřím. Jinak se to hodně zařazuje do informatiky, protože tam je to v rámci tematického plánu. (Anita)

Především v třídnických hodinách. Jinak to nemáme konkrétně zařazeno. Ale mluvíme o tom pořád. Kdykoliv se něco vyskytne. (Cecilie)

Ted' jsme právě dělali revizi preventivního programu a v jednom ročníku je to i uvedené přímo v plánu. Ale myslím si, že je potřeba to pojmout ve všech ročnících a pořádně. Počítám, že třeba V síti poběží i od září pro nižší ročníky. Ted' byla překážka hlavně v metodice prevence, která končí, takže věřím, že spolupráce už ted' bude snazší a budeme mít větší slovo. Máme to přislíbené. Konkrétně bezpečí na internetu chceme zařazovat do výuky od sedmičky výš. (Liběna)

Mezi odpověďmi se objevily také školy, které prozatím téma systematicky neřeší. Jediná Hermína, i když si není svou odpovědí zcela jistá, zmiňuje úplnou absenci tématu. „Když nad tím přemýšlím, tak přímo bezpečnost na internetu tam asi není. Určitě ne. Je tam sexuální výchova, ale bezpečnost na internetu samotná ne. Nejsem si na 100% jistá, tím, že to neučím, ale tuším, že vůbec toto téma pokryté není,“ popisuje Hermína situaci na

jejich škole. Roman, který také odpověděl, že ani v občanské výchově toto téma obsažené není, má jako mladý metodik prevence do dalšího školního roku ambice „vytvořit plán preventivních programů, takže třeba sedmá třída že by měla na podzim přednášku o šikaně, na jaře o kybernetice nebo něčem takovém, od nějaké firmy. Byly by to nárazové akce,“ vysvětluje Roman svůj záměr.

Zde také někteří respondenti přímo potvrdili mou hypotézu, že je téma zařazováno díky snaze aktivních jedinců, je tedy velmi individuální, zda to s dětmi někdo probere či nikoliv. Například Gustav: „Jinak ve škole ve výuce se tomu nijak systematicky nevěnujeme, jenom, kdo chce. Každý (učitel) si řeší věci po svém a má různé přístupy.“ Tuto realitu za tým tvůrců popsal i Adam Hříbal: „Je to v reálu jen na aktivních učitelích, ředitelích a metodících prevence, kteří různé projekty a nové výzvy vyhledávají. Bohužel metodici na školách nejsou vždy bráni tolik vážně.“

6.2.4 Vnímání důležitosti tématu učiteli

Při sestavování výzkumu jsem tušila, že na toto téma s učiteli narazím, ale záměrně jsem ho do kostry rozhovorů nepřidávala. Nevnímala jsem ho jako klíčové pro zmapování situace na českých školách v přístupu k tématu bezpečnosti na internetu. Tento názor jsem ale následně přehodnotila, a naopak mi téma přijde velmi zásadní. V kapitole *Práce s tématem kyberbezpečnosti* na škole jsem již poukázala na souvislost individuální snahy téma s dětmi probírat. To je úzce spojeno právě i s vnímáním důležitosti tématu učitelů v celém pedagogickém sboru. Dvě protichůdné zkušenosti respondentů jsem pak zakódovala jako: *rozdílné názory v pedagogickém sboru* a *podobné nastavení celého pedagogického sboru*.

Někteří participantů popisují situaci na své škole jako celkově příznivou. Tuto zkušenost má například Anita, nebo třeba Liběna. „Řekla bych, že máme osvíceného pana ředitele, který rozhodně chce jít touhle cestou,“ pochválila Liběna. Velké nadšení při rozhovoru vyjádřila také Simona, která je ředitelkou a zároveň učí občanskou a rodinnou výchovu. „Navíc jsme na škole hned tři, kdo mají vystudovanou na fakultě výchovu ke zdraví, kde je problematika návykových látek i bezpečnosti na internetu hodně široce pojatá. Takže k tomu máme blízko a hodně k tomu tíhneme.“

Naopak Věra popisuje značné generační spory na své škole. Sama je velmi mladá učitelka jen pár let po vysoké škole, proto je v něčem, dle jejích vlastních slov, pozice složitá. „Podle mě je strašný problém, že starší ročníky vůbec neví, co od těch sociálních

sítí čekat, sami nemají Facebook, nemají Instagram a nedokážou si to představit. Ale když to viděly tyhle starší kolegyně, tak jim najednou došlo, jaký svinstvo to vlastně je. Bylo potřeba je v tom vzdělat. Když jsme měli na škole velkou kauzu kyberšikany tak to dokonce všichni odmítali řešit, protože to prostě neznají a nevidí v tom tu důležitost,“ popisuje nepříznivou situaci v pedagogickém sboru Věra.

Podobnou zkušenost má i Hermína, která mezigenerační nepochopení popisuje přímo u školní metodičky prevence. „Když jsem se jí (metodičky prevence) ptala, jestli se o tématu bezpečnosti na internetu s dětmi baví, tak prý občas ano, ale do hloubky příliš nejde. Podle mě hlavní příčinou je, že má pár let do důchodu a sama sítím nerozumí, nepoužívá je. Netuší, jak fungují jednotlivé sociální sítě, protože to prostě nepoužívá.“

6.2.5 Práce do budoucna

Roman není jediným respondentem, který má s tématem bezpečnosti na internetu do následujících let plán. Každý z respondentů přinesl během rozhovoru alespoň jeden příklad, jak by rád s tématem pracoval i nadále. Ve vztahu ke své výzkumné otázce jsem se ale snažila zjistit, zda a jak se tato potřeba odráží od divácké zkušenosti s filmem *V síti*. V struktuře rozhovoru jsem na toto téma také přímo mířila hned dvěma otázkami.

- 1. Ovlivnila Vás divácká zkušenost s filmem ve Vašem přístupu k tématu bezpečnosti na internetu? Pokud ano, co přesně Vás ovlivnilo a jak? (Změnil se přístup k výuce?)*
- 2. Vnímáte nyní vyšší nebo nižší důležitost se na toto téma zaměřit?*

Během analýzy dat jsem pak vyzozorovala a zakódovala dva opakující se pohledy: *s tématem by pracovali stejně i bez divácké zkušenosti s filmem V síti* a *s tématem by pracovali stejně i bez divácké zkušenosti s filmem V síti*, z čehož právě druhý zmíněný byl dominantní. Na tomto místě je potřeba znovu připomenout, že jsem se bavila výhradně s učiteli, nebo dokonce přímo s metodičky prevence, kteří se o téma již zajímali, proto jejich odpovědi nejsou překvapující. Pro kontext jsou tito respondenti všichni metodici prevence či jsou aprobovaní na občanskou a rodinnou výchovu.

Asi pořád stejnou. Já jsem na to téma už dost zaměřená, myslím si, že to dost ve škole s dětmi jedu a probírám, takže úplně stejnou. Pro mě je to spíš další dobrý výukový materiál a asi pořád pojedeme na stejné rovině. Každý rok jsme

zapojovaly různé příběhy a případy, takže asi pořád stejně v tom budeme pokračovat. (Klaudie)

Jako učitele mě to asi tolik neovlivnilo, už jsem se tématu věnoval dříve, že bych se jako učitel začal chovat jinak, to ne. Jen mi to potvrdilo, že máme opakovat a zdůrazňovat dětem, aby si dali pozor. (Roman)

Rozhodně v tom pokračovat. Podle mě máme intenzitu dobře nastavenou, ale tak musíme ji udržet, protože to je téma, které přetrvává. (Simona)

Ale myslím, že jsme to měli dostatečně probrané i bez promítání filmu V síti. (Anita)

Na otázku, zda vnímá respondent nyní vyšší či nižší důležitost se na toto téma zaměřit ve výuce, odpověděli někteří i přes své zkušenosti, že rozhodně vyšší. Příkladem může být Věra, která potřebu děti edukovat v oblasti kyberbezpečnosti vnímá „milionkrát vyšší“, nebo Gustav, který řekl: „Rozhodně vyšší. Jak jsem už říkal, tušil jsem, že ten problém je už před filmem V síti, ale nenapadlo mě, že je to až v takové míře.“ Pro doplnění kontextu se jedná o dva nejmladší respondenty, kteří ani jeden nemají specializaci na občanskou a rodinnou výchovu, a nejsou zároveň ani metodiky prevence.

6.2.6 Osobní zkušenost

Bez předem připravených otázek v kostře výzkumného rozhovoru se respondenti sami dostali k tématům osobních zkušeností. Sdíleli se mnou anonymně zkušenosti dětí, ale také svoje osobní. Hlavním tématem této diplomové práce je zaměření vzdělávání na děti, proto jsem se rozhodla zkušenosti učitelů nechat pro účely výzkumu nyní stranou.

Každý z respondentů během rozhovoru zmínil, že děti z jeho školy nějakou nepříjemnou zkušenost z internetu mají, nebo se někdy vystavily rizikovému chování, ať už z vlastního rozhodnutí nebo nevědomky.

Anita popisuje několik příběhů z její školy: „Jedna žákyně si takhle založila profil a za 14 dnů nasbírala 65 přátel, kterým to naivně potvrdila, tak to byli všechno samozřejmě chlapi nad 40 let a ohavné typy,“ uvádí jako jeden z mnoha konkrétních příběhů. „Ale běžně děti už od třetí čtvrté třídy, když mají mobily, tak najdou na telefonu porno,

dostanou se normálně na Pornhub,“ říká Anita. A stejnou zkušenost ze své školy má Gustav, který řešil kauzu, kdy dva třetíáci koukali o přestávkách na záchodech na porno.

Hermína zase označila jako jeden z hlavních motivů jít na film V síti s dětmi z její třídy zjištění, že „spousta slečen už v šesté třídě se setkala s „dick pics“¹ nebo nabídkou nějakého sexu, ať už orálního nebo jiného.“ Taky se setkala s tím, že přímo na její škole bylo natočeno choulostivé video.

Neuvážlivé zacházení s intimním obsahem dětmi popsala také Cecilie, která se svou třídou řešila „jednu kauzu, kdy si dvě děti vyměňovaly obnažené fotky. Slečna poslala fotku nahatá, ale bez hlavy, on jí poslal fotku i s hlavou, a ta fotka se pak začala šířit, i když byl kluk z jiné školy. Všichni to viděli. Takže ten rok jsme s dětmi na tomhle pracovali ještě víc intenzivně, protože samy mohly vidět, co se může stát.“

Méně konkrétní, ale stále relevantní vyjádření přidaly také Liběna a Simona.

Když jsme se doptávali, jestli se tohle náhodou někomu nestalo, tak někteří přiznaly, že se už setkaly s (sexuálními) návrhy, i kluci. (Liběna)

Když jsme se ptali, kolik z nich má nějakou podobnou zkušenost, i když nešlo stoprocentně rozpoznat, zda jde o zkušenost jejich nebo jejich blízkého kamaráda / sourozence, tak jich bylo víc než polovina. (Simona)

6.2.7 Zpětná vazba na film

Dalším tématem, které vzešlo samo z iniciativy a spontánnosti učitelů bylo hodnocení filmu jako dokumentárního díla, které přináší nějaké hlubší sdělení. Zde jsem pak upozorovala dva opakující se kódy: *otevření tématu a společenská diskuse a hodnocení kvality filmu*.

Obecně hodnocení dokumentárního filmu, a to nejen verze 12+, bylo mezi všemi dotázanými, kteří se sami k tomu chtěli vyjádřit, velmi pozitivní. Například Gustav při popisu své bezprostřední reakce na film řekl: „Na jednu stranu mě tedy fascinovala ta technická stránka, jak udělali ty pokoje, měly tam holky svoje věci, oblečení apod. Ale pak mi přijde hrozný, co všechno se tam dělo a v jaké míře, že mi to přišlo až neuvěřitelné.“ Kvalitu dokumentu ocenil při rozhovoru ještě jednou, kdy řekl, že se mu hodně líbila

¹ „Dick pics“ je anglické slangové označení pro fotografie penisu.

technická stránka filmu, že si i pohlídali počasí v daném městě a západ slunce, aby to nasimulovali (Gustav). Liběna přímo tvůrcům děkovala.

Rozhodně pochvala za to, že vůbec film vzniknul a je to dobře. Jen ať dostanou ti chlapi za uši a ať se ví, že se to nedělá. Když si představím, že se to děje mým dětem... No to je hrozná představa. Takže moc děkuju za zpracování tohoto filmu. (Liběna)

Respondenti v rozhovorech také ocenili otevření tabu tématu, které po vydání už samotného traileru vzbudilo velký společenský ohlas. Věra tento přínos dokumentu komentovala hned dvakrát. „Za mě je největší přínos, že se konečně začalo o tom mluvit, že se to téma otevřelo, bylo to tabu,“ říká Věra a přidává, že je ráda, že se téma (obtěžování dětí na internetu) začalo otevírat, a to celkem urgentně.

6.2.8 Vliv covidu a uzavření škol

Spontánním tématem, které jsem ale očekávala, že se objeví, byl také covid-19 a uzavření škol v rozmezí jaro 2020–jaro 2021. Spoustu škol toto omezení negativně ovlivnilo i v přístupu k tématu. Některé třeba tak, že nemohli plánované promítání navštívit. Mezi respondenty jsem měla dva takové učitele, kteří promítání měli v plánu, ale pandemie jim v tomto překazila plán.

My jsme to měli objednané, ale bohužel se to pak neuskutečnilo kvůli covidu. Myslím, že jsme to měli na květen a v dubnu zavřely školy i kina. Tak to nám bylo dost líto. A náhradní termín zatím nemáme, protože nebylo nic jasné a omezení poměrně přísná. (Cecilie)

Poslední rok a půl, když byl všude covid a všechno zavřené, tak se těžko cokoliv domlouvalo, protože byli všichni rádi, že se zvládne aspoň odučit základní učivo a dělat běžné věci, natož dělat nějaké věci navíc. (Gustav)

Jiní i v omezeném režimu promítání zvládli, ale připouští, že při jiné situaci by s tématem pracovali více či pečlivěji. Nebo třeba v případě Liběny by dokument mohly zhlédnout i nižší ročníky.

A kvůli tomu, že byla distanční výuka, tak se ozvaly hlasy ze strany pedagogů, že by se mělo hlavně učit, že se nemohou zapojit všechny třídy apod. Já osobně bych to třeba pustila všem od sedmé třídy výš, ale prošly u nás jenom deváté ročníky s tím, že už na konci roku mají volnější režim a je to jedno. (Liběna)

Metodiku jsem četla, ale pak jsem ji moc nepoužívala, nebo si tím nejsem jistá. A to z prostého důvodu, že jsem dokument objednávala už v prosinci a mělo proběhnout promítání už začátkem ledna, ale školy zůstaly zavřené. Já to objednávala v době, kdy byly školy na pár týdnů znovu otevřené. (Anita)

Plánovali jsme to více rozvést po jarních prázdninách, které hned navazovaly na promítání, ale zavřely se školy. Tak nechci říct, že se to úplně zazdilo, ale vlastně při porovnání, kdyby se normálně chodilo do školy, tak jo, to se trochu zazdilo. ... Všichni o tom mluvili a bylo to velký téma a najednou – bum – zavření škol a ticho. ... Předtím se o tom mluvilo hodně, teď se o tom nemluví vůbec a konkrétní kroky asi nikdo nepodniká. (Věra)

Rok distanční výuky, která probíhala výhradně v online prostředí, byl také jedním z motivů se na téma internetového bezpečí zaměřit. Děti „byly během distanční výuky na počítači pořád...“ konstatuje Liběna. U Romana to byl třeba i hlavní motiv zúčastnit se promítání V síti: Za školou. „Hlavní motiv byl to, že jsme viděli, že během covidu byly děti přilepeny k telefonu, a sociální kontakt měly velice špatný.“ Podobný motiv, i když v širším kontextu popsala také Anita z Prahy: „Online hrozbám se věnujeme hodně, protože děti jsou na mobilech hodně. Obzvláště teď při online výuce byly vlastně online nonstop.“

7 Shrnutí výsledků a diskuze

V předchozí kapitole byly představeny všechny témata, se kterými během rozhovorů respondenti pracovali, a také byly podloženy konkrétními příklady citací těchto devíti učitelů. Cílem výzkumu bylo zjistit, *jakým způsobem ovlivnila divácká zkušenost s dokumentárním filmem V síti: Za školou přístup k tématu bezpečnosti dětí na internetu a jeho výuku u učitelů 2. stupně základních škol?* Nyní shrneme hlavní závěry, které pro výzkumnou otázku z dat vyplývají.

Velmi jasným závěrem pozorovatelným u všech participantů byl fakt, že **učitelé na druhém stupni vnímají dokumentární film V síti jako nový vzdělávací nástroj pro výuku bezpečnosti na internetu, který ale nezměnil jejich dosavadní přístup k tématu a vnímání jeho důležitosti.** Z toho plyne, že dokument má pro vzdělávání zásadní přínos, i když jeho zhlédnutí nemusí pedagogy zásadně ovlivnit. Tento závěr je platný pouze pro specifickou skupinu respondentů a pravděpodobně by byl rozdílný při výzkumu s učiteli, kteří se o téma nezajímají, případně výzkumu s cílovou skupinou dětí ve věku 12–15 let.

Předpokládaným závěrem práce bylo, že výuka tématu bezpečnosti na internetu je přítomna pouze na některých školách. Výzkum pak potvrdil, že **téma bezpečnosti na internetu je zařazováno do výuky či osnov předmětů na základě individuální iniciativy pedagogů.**

Pro výzkum byl klíčový vliv pandemie covid-19. Ovlivnil nejen samotný výzkum, ale také aktuální přístup učitelů k bezpečnosti dětí na internetu. **Respondenti mají vyšší potřebu téma bezpečnosti na internetu zařazovat a probírat na druhém stupni základních škol po roce distanční výuky.**

Nejvíce rezonovalo pak téma rodičů. Je velkou otázkou, na kterou ale tento výzkum neměl ambice odpovídat, **zda by primární zodpovědnost za vzdělávání dětí v oblasti bezpečnosti na internetu nese škola nebo rodič.** Bezesporu je důležité, aby rodiče měli přehled o tom, co jejich děti dělají na internetu a jakým nebezpečím jsou v online světě vystaveni. Zároveň škola, a nejen základní, by měla plnit funkci přípravy do života, který bude ve virtuálním světě probíhat pravděpodobně ještě víc než doteď. Na tento spor částečně odpovídá revidovaná verze Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání z roku 2021, která do škol nařizuje během tří let implementovat nové digitální kompetence. Rodiče se tedy mohou zajímat o postup základní školy, kterou jeho dítě navštěvuje a informovat se o tom, v jakých předmětech a jakým způsobem bude téma bezpečnosti na internetu probíráno. Řešením této otázky je třeba zabývat se systematicky

na vyšší správní úrovni. Návrhem pro budoucí řešení by měla být snaha všech tří stran, kterých se rozdělení zodpovědnosti týká: rodičů, pedagogů a státu, tedy konkrétně Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy.

7.1 Limity výzkumu a návrh pro budoucí rozvoj tématu

Hlavním limitem výzkumu byla bezesporu pandemie covid–19, která ovlivnila nejen celý výzkum, ale také pozastavila na velmi dlouhou dobu sovětovou kampaň a samotné promítání filmu. Taktéž zavření škol ovlivnilo zájem základních škol se tématu věnovat navíc oproti běžné náplni osnov, kterou podle slov některých respondentů museli po distanční výuce základní školy při návratu dětí do škol „dohánět“. Film byl během nejkritičtější doby epidemie odvysílán na České televizi, která jej umístila také na internetový archiv, tím pádem děti, které měly o film zájem, jej zhlédli již v plné verzi a o promítání verze 12+ měly menší zájem.

Výzkum byl nakonec celé situaci uzpůsoben a oproti plánovanému sběru dat přímo od dospívajících respondentů, kteří spadají do cílové věkové kategorie, musel proběhnout s učiteli, kteří mohou mít velmi odlišný pohled na celou problematiku.

K rozhovoru se také podařilo najít velmi specifickou skupinu učitelů, kteří se o téma již dříve aktivně zajímali. Pro další výzkum by bylo zajímavější získat pohled také učitelů, kteří se o téma začali zajímat až po zhlédnutí filmu a divácká zkušenost pro ně byla v přemýšlení o něm zásadní. Přínosným by bylo pak zachytit rozdílné pohledy pedagogů, a to například i v rámci jedné školy, případně se zaměřit na generační rozpory, které byly v rozhovorech s respondenty několikrát zmíněny.

Vzhledem k velmi aktuální revizi Rámcového vzdělávacího plánu pro základní vzdělávání, která zahrnuje nové digitální kompetence a téma bezpečnosti na internetu, bylo by zajímavé v roce 2024 zjistit, jak se reálně implementace tématu na české základní školy podařila.

Závěr

Diplomová práce se zabývala projektem V síti, který zobrazuje ve třech různých verzích filmu problém sexuálního zneužívání dětí na internetu, tzv. kybergroomingu. V teoretické části je popsán samotný dokumentární film, včetně všech jeho verzí, a osvětová kampaň s projektem spojená. Také jsou čtenáři seznámeni s formami rizikového chování na internetu, vysvětleny jsou pojmy kybergrooming, sexting, sociální inženýrství a další. Práce má především za cíl být přehledným průvodcem učitelů druhého stupně (ale také rodičů), kteří se chtějí tému bezpečnosti na internetu více věnovat, ale nemají dostatečný přehled. Proto je teoretická část také zaměřena na představení hlavních projektů a výukových programů. Teoretická část se věnuje také mapování současné podoby školství ve vztahu k výuce tématu bezpečnosti na internetu.

Výzkumným problémem bylo vnímání učitelů, kteří vyučují cílovou skupinu verze 12+, dokumentu V síti jako vzdělávacího nástroje. Výzkum se zabýval výzkumnou otázkou, jakým způsobem ovlivnila divácká zkušenost s dokumentárním filmem V síti: Za školou přístup k tématu bezpečnosti dětí na internetu a jeho výuku u učitelů 2. stupně základních škol? Cílem bylo zjistit, zda došlo k nějakému posunu ve vnímání důležitosti tématu a jak vznik filmu a samotnou diváckou zkušenost hodnotí. Výzkumné šetření pak bylo kvalitativní a bylo realizováno formou polostrukturovaných rozhovorů s devíti učiteli základních škol. Mezi hlavní výstupy výzkumu patří především ocenění dokumentárního filmu V síti: Za školou s didaktickými vstupy a příprava metodické podpory pro pedagogy. Zásadním zjištěním, které potvrdilo předchozí hypotézu, že výuka tématu bezpečnosti na internetu je stále především záležitostí individuální a k prosazení tématu do výuky je třeba aktivní snaha konkrétního pedagoga. U některých respondentů se na důležitosti tématu shodne celý pedagogický sbor, jinde jde o názor například jenom metodika prevence, kterému je cesta k implikaci tématu zkomplikována okolním prostředím. Především ale přichází výsledky výzkumu se zásadní otázkou, na jejímž zodpovězení by měli pracovat především zástupci státu, pedagogů a rodičů. Kdo nese primární zodpovědnost za vzdělání dětí v tématu bezpečnosti na internetu, rodič nebo škola?

Prevenčí rizikového chování je nutné se ale zabývat okamžitě a bez předsudků. Proto by mohla diplomová práce sloužit jako studijní opora nejen pro učitele, ale také pro rodiče a všechny pedagogické pracovníky, kteří s tématem chtějí pracovat a vzdělávat sebe i děti.

Summary

The thesis focused on the documentary film *V síti* (Caught in the Net) which, in three different versions, depicts the problem of sexual abuse of children on the internet, so-called cybergrooming. The theoretical section describes the documentary itself including all its versions and the education of the public which was connected to the project. It explains many forms of dangerous behavior on the internet and terms such as cybergrooming, sexting, social engineering and so on. The thesis aspires to become a clear guide for second level teachers (and also parents) who want to engage in the topic of internet safety but do not have the required knowledge. It is for this reason that the theoretical section aims to introduce main projects and educational programs. It also deals with the current approach of the educational system to the teaching of internet safety.

The research section aims to explore the perceptions of teachers responsible for the target group of the Age 12+ version of the film *V síti*, specifically regarding the film as an educational tool. The research question posed was this: How did the film influence the second level of elementary school teachers' approach to child safety on the internet and its teaching? The objective was to find out whether there was a shift in the perception of the topic's importance and what the teachers think about the film and their viewing experience. The research was conducted in a qualitative manner and realized through semi-structured interviews with nine elementary school teachers. Among the chief results of the research is the appreciation of the documentary film *V síti: Za školou* with didactic inputs and the preparation of methodical support for pedagogues. Another key finding was that the teaching of internet safety is still very individual and dependent on the endeavors of the pedagogue. In the case of some respondents, the whole teaching staff will agree on the importance of the topic, while in other cases the environment proves more resistant to it. The main question posed by the findings of the research, and it is a question best answered by state officials, pedagogues, and parents, is this: Does the primary responsibility for the education regarding internet safety rest on the school, or the parents?

It is imperative that we deal with the prevention of dangerous behavior immediately and without prejudices. That is why this thesis can become a support tool not only for teachers, but also for parents and all pedagogic workers who wish to engage with the topic and educate both themselves and children.

Použitá literatura

BERSON Ilene. Grooming Cybervictims. *Journal of School Violence* 2003. [online]. [cit. 2021-06-28] https://doi.org/10.1300/J202v02n01_02

BRIGGS, P., SIMON, W. T. a SIMONSEN, S. (2011). An exploratory study of Internet-initiated sexual offenses and the chat room sex offender: has the Internet enabled a new typology of sex offender? In: *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment* [online]. [cit. 2021-06-18] Dostupné z: <https://www.dhi.ac.uk/san/wayssofbeing/data/communication-zangana-briggs-2011.pdf>

CRAVEN, S., BROWN, S., & GILCHRIST, E. Sexual grooming of children: Review of literature and theoretical considerations. *Journal of Sexual Aggression* 12. 2006. [online]. [cit. 2021-07-01] Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13552600601069414>

CZ.NIC akademie. In: akademie.nic.cz [online]. [cit. 2021-07-05] Dostupné z: <https://akademie.nic.cz>

DOČEKAL, Daniel, Anastázie, HARRIS, Jan MÜLLER et al. *Dítě v síti: Manuál pro rodiče a učitele, kteří chtějí rozumět digitálnímu světu mladé generace*. Vydání první. Praha: Mladá fronta. 2019. 208 stran. ISBN 978-80-204-5145-3

E – bezpečí. In: [e-bezpečí.cz](https://www.e-bezpeci.cz) [online]. [cit. 2021-07-01] Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php>

Film o filmu *V SÍTI* [film]. Režie Lucie Hecht. Česko: Hypermarket film, 2021.

GUBA, E.G. & LINCOLN, Y.S.. *Epistemological and Methodological Bases of Naturalistic Inquiry*. *Educational Communication and Technology: A Journal of Theory, Research, and Development*, 1982. [online] [cit. 2021-07-02]. Dostupné z <https://www.learntechlib.org/p/169278/>.

HOUSKA, F. Rekordní sexuální predátoři. In: [Czechcrunch.cz](https://www.czechcrunch.cz) [online]. 2020, 10. března 2020 [cit. 2021-06-12]. Dostupné z: <https://www.czechcrunch.cz/2020/03/rekordni-sexualni-predatori-na-internetu-v-siti-videlo-uz-pres-ctvrt-milionu-divaku-a-je-nejuspesnejsim-ceskym-dokumentem/>

Internetem bezpečně. In: [internetembezpecne.cz](https://www.internetembezpecne.cz) [online]. [cit. 2021-07-01] Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz>

Jeden svět na školách. In: [jsns.cz](https://www.jsns.cz) [online]. [cit. 2021-07-03] Dostupné z: <https://www.jsns.cz>

KLUSÁK Vít, 2019, rozhovor pro DVTV, Veselovský M. [online]. [cit. 2021-06-08] Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/v-siti-fotky-penisu-nabidka-trojky-divky-jako-masturbacni-pr/r~0b4c1310758e11e998d70cc47ab5f122/>

KNOLL, J. Teacher sexual misconduct: grooming patterns and female offenders. 2010. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19(4), 371–86

Koncepce revizí RVP, nová informatika. In: YouTube [online]. [cit. 2021-07-11]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=wpX0YFhSm_s

KOPECKÝ, Kamil. V síti: Za školou – metodická podpora pro pedagogy, Univerzita Palackého v Olomouci, Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, 2020. [online] [cit. 2021-07-01] Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/z-nasi-kuchyne/1803-metodika-k-filmu-v-siti-za-skolou-je-tu>

KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOWSKI, René. České děti v kybersvětě: Jak se chovají online a co jim hrozí? [online]. O2 Czech Republic a Univerzita Palackého v Olomouci, Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, 2019. [cit. 2021-07-08] Dostupné z: file <https://www.e-bezpeci.cz/index.php>

KOPECKÝ, Kamil, SZOTKOWSKI, René. Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru (výzkumná zpráva) [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, Centrum prevence rizikové virtuální komunikace a O2 Czech Republic, 2017 [cit. 2021-07-08] Dostupné z: file <https://www.e-bezpeci.cz/index.php>

KOPECKÝ, Kamil. Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4861-9.

KOPECKÝ, Kamil. Strategie manipulace dětí v online prostředích se zaměřením na tzv. kybergrooming. *Pediatric pro praxi*. 2015, roč. 16, č. 5, s. 331–334. ISSN 1803-5264.

KOPECKÝ, Kamil a René SZOTKOWSKI. Kyberšikana, sexting a rizikové seznamování českých dětí v prostředí internetu. *Komenský*. 2014, roč. 139, č. 2, s. 10–16. ISSN 0323-0449.

KOPECKÝ, Kamil. Stručný úvod do problematiky online vydírání českých dětí se zaměřením na tzv. sextortion. *Pediatric pro praxi*. 2014, roč. 15, č. 6, s. 352-354. ISSN 1803-5264.

KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. Rizika virtuální komunikace – příručka pro učitele a rodiče. 1. vyd. Olomouc: Net University Ltd, 2010. ISBN 978-80-254-7866-0.

KOPECKÝ, Kamil. Kybergrooming – nebezpečí kyberprostoru. 1. vyd. Olomouc: Net University Ltd, 2010. ISBN 978-80-254-7573-7.

KOPECKÝ, Kamil, René SZOTKOWSKI a Veronika KREJČÍ. Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu [online]. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4861-9. [cit. 2021-06-12] Dostupné z: doi:10.5507/pdf.15.24448619

KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3.

KŘIVÁNKOVÁ, Kateřina, KNOLLOVÁ, Josefina a ŠUTOVÁ, Marijana. Průvodce po sociálních sítích. In: Zvol.si.info [online]. 2019. [cit. 2021-07-08] Dostupné z: https://zvol.si.info/app/uploads/2020/01/zvol_si_brozura_digitalni.pdf

MIOVSKÝ, M. Kvalitativní přístupy a metody v psychologickém výzkumu. 3. vyd. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

Nebud' obět'. In: [nebudobet.cz](http://www.nebudobet.cz) [online]. [cit. 2021-07-01] Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz>

NÚKIB. In: osveta.nukib.cz [online]. [cit. 2021-06-26] Dostupné z: <https://osveta.nukib.cz>

O'CONNELL, R. Typology of Cyberexploitation and on-line Grooming Practices. Preston: University of Central Lancashire. 2003. [online]. [cit. 2021-07-05] Dostupné z: <http://image.guardian.co.uk/sys-files/Society/documents/2003/07/17/Groomingreport.pdf>

PECHÁČKOVÁ, Marika. Kdo chytá v síti. Brno: BizBooks, 2020. ISBN 978-80-265-0919-6.

PENNA, L., CLARK, A., & MOHAY, G. Challenges of automating the detection of paedophile activity on the internet. Proceedings – First International Workshop on Systematic Approaches to Digital Forensic Engineering, 2005, 206–220.

POLÁKOVÁ, Klára. České děti v kybersvětě. In: medialniproroci.wordpress.com [online]. 2020, 22. dubna 2020, [cit. 2021-07-12]. Dostupné z: <https://medialniproroci.wordpress.com/2020/04/22/ceske-deti-v-kybersvete/>

Policie ČR #SayNo. In: [Policie.cz](https://www.policie.cz) [online]. [cit. 2021-07-01] Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/sayno-celoevropska-kampan-proti-internetovemu-sexualnimu-natlaku-a-vydirani-deti-rekni-ne.aspx>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2021. 171 s. [cit. 2021-07-02]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/file/4982/>

SKALKOVÁ, J. Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu: Vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. (1983)

ŠEVČÍKOVÁ, Anna. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6.

ŠVARŤÍČEK Roman a Klára Šedřová. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vydání první. Portál. 2007. 377 stran ISBN: 978-80-7367-313-0

V SÍTI. [Film jsme postavili tak...] In: Facebook [online]. 24. ledna 2020 [cit. 2021-06-08]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/VSITIfilm/photos/a.1307605549387697/1542058849275698/>

V SÍTI. [Došla nám slova...] In: Facebook [online]. 2. březen 2020 [cit. 2021-06-20]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/VSITIfilm/photos/a.1307605549387697/1576703575811225/>

V síti. In: vsitifilm.cz [online]. Dostupné z: <https://vsitifilm.cz>

V SÍTI [film]. Režie Vít Klusák, Barbora Chalupová. Česko: Hypermarket film, 2020.

WHITTLE, H., HAMILTON-GIACHRITSIS, C., BEECH, A., & COLLINGS, G. (2013). A review of young people's vulnerabilities to online grooming. *Aggression and Violent Behavior*, 18(1), 135-146.

WEISS, Petr. Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-634-9.

WOLAK J., FINKELHOR D., MITCHELL K.J. & YBARRA M.L. (2008) Online 'predators' and their victims: myths, realities and implications for prevention and treatment. *American Psychologist* 63, 111–128

Teze Diplomové práce

| Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce | |
|--|---------------------------|
| TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA: | |
| Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Klára Poláková | Razítko podatelny: |
| Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2018 | |
| E-mail diplomantky/diplomanta: 69526178@fsv.cuni.cz | |
| Studijní obor/forma studia: Mediální studia – prezenční | |
| Název práce v češtině: Dokument V síti jako vzdělávací nástroj pro publikum dětí ve věku 12–15 let | |
| Název práce v angličtině: Document V síti as an educational tool for young audience aged 12–15 years | |
| Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013) (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve</u> po dvou semestrech od schválení tezí) LS 2020/2021 | |
| Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): Práce se zabývá fenoménem, který upozorňuje na problematiku sexuálních predátorů na českém internetu. Dokumentární film Víta Klusáka V síti měl premiéru v prvním čtvrtletí loňského roku a jeho cílem bylo nejen upozornit na celospolečenský problém, ale také vzdělávat. Pro edukaci dětí vznikla speciální cenzurovaná verze od dvanácti let, která měla sloužit primárně pro vzdělávání dospívajících dětí v rizikovém věku 12–15 let. Výzkumná část diplomové práce si klade za cíl zjistit, jaké dopady má zhlédnutí dokumentu na tuto věkovou skupinu diváků, na jejich prožívání. Teoretická část práce se věnuje tématu mediálního vzdělávání na českých školách, jestli je dostatečné a kam se mohou pedagogové, děti i rodiče obracet a pro získání potřebných informací. | |
| Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Diplomová práce si klade za cíl zjistit, jakou roli hraje v oblasti mediálního vzdělávání v České republice dokumentární film V síti. Nkolik je pro děti ve věku 12–15 let přelomové jeho zhlédnutí a zda se potřebné informace o bezpečném chování na internetu mohou dozvědět i z jiných zdrojů a zda se tak děje. Kvalitativní výzkum je zaměřený na individuální rozhovory s dětmi ve věku 12–15 let, kterým bude promítnut dokument V síti 12+. Hlavní otázkou práce je zjistit, jak vnímají respondenti úroveň svých dosažených kompetencí o bezpečnosti na internetu před zhlédnutím filmu (tedy z institucí jako je škola a rodina) a jakou po jeho zhlédnutí. Cílem je nalézt odpověď na otázku, na jaké úrovni je mediální vzdělávání v českém systému a do jaké míry tuto instituci doplňuje dokumentární film V síti. | |
| Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): <ol style="list-style-type: none">I. ÚvodII. Teoretická část – mediální výchova na českých školách, metodiky, bezpečnostní rizika na internetu, rodičovská kontrola konzumovaného online obsahu, problematika internetových predátorůIII. Metodologická část – rozhovory s dětmi, sběr vzdělávacích materiálů pro pedagogy a rodiče | |

IV. **Výsledky výzkumu a jejich interpretace** – analýza posbíraných dat, interpretace závěrů, které z nich vyšly společně s fakty, které byly zjištěny v praktické i teoretické části

v. **Závěr**

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

Dokument V síti 12+, projekce pro publikum specifikované věkové kategorie, sběr vzdělávacích a metodologických materiálů pro pedagogy a rodiče

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Projekce dokumentu a následné individuální rozhovory s publikem, tematická analýza, sběr metodologických materiálů pro pedagogy

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

JIRÁK, Jan, WOLÁK, Radim, ed. *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání*. Praha: Radioservis, 2007. ISBN 978-80-86212-58-6.

Autoři se pokusili přispět k opatrně se rozvíjející diskusi o vazbě mezi vzdělaností, mediální gramotností a médií. Vědomi si faktu, že mediální gramotnost není jen záležitost institucionalizovaného (školního) vzdělávání jako součást všeobecného vzdělávání, ale má i svou dimenzi mimoškolního vzdělávání (mimo jiné i prostřednictvím médií) a má i rozměr profesní přípravy, například jako výchova budoucích novinářů.

MIČIENKA, Marek, JIRÁK, Jan. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-315-4.

Metodický materiál pro výuku mediální výchovy seznamuje s principy fungování médií, učí je kritickému přístupu k médiím a uvádí do základů mediální gramotnosti. Mediální výchova je jedno z průřezových témat, která se nově učí žáci ZŠ a SŠ. Kniha je určena pedagogům na 2. stupni ZŠ, SŠ a na všech typech gymnázií, vysokoškolským pedagogům, studentům pedagogiky a mediálních oborů na VŠ.

DOČEKAL, Daniel, MÜLLER, Jan, HARRIS, Anastázie, HEGER, Luboš a kol.: *Dítě v síti*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2019. 208 s. ISBN: 978-80-204-5145-3.

Přehledný a praktický návod, jak přistupovat k výchově a vzdělávání dětí během současné expanze informačních technologií. Zabývá se mnoha paradoxy dnešní „doby datové“, která nabízí dětem i dospělým stejně tak úžasné příležitosti jako dosud netušená rizika. Jak se smysluplně vzdělávat v situaci, kdy všechny informace jsou k dispozici na pár kliknutí, ale je těžké vyznat se v jejich kontextu?

ECKERTOVÁ, Lenka, DOČEKAL, Daniel. *Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5

Publikace vznikla ve spolupráci s Národním centrem bezpečnějšího internetu. Obsah publikace se věnuje tématům, které postihují celou škálu problematiky bezpečného užívání online technologií a minimalizaci potenciálních rizik, na které uživatel v jeho prostředí může narazit.

KOŽÍŠEK, Martin, PÍSECKÝ, Václav. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. První vydání. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3.

Publikace nabízí přehlednou orientaci v problematice internetových rizik, upozorňuje na současné trendy a největší nebezpečí, která se v prostředí sítě internetu vyskytují. Odhaluje rizika internetu jako jsou různé formy internetové kriminality.

ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol. *Děti a dospívající online: Vybraná rizika používání internetu*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2014. 184 s. ISBN 978-80-247-5010-1.

Kniha určená nejen širší odborné veřejnosti představuje vybraná rizika, se kterými se dnešní děti mohou na internetu setkat. Pozornost je upřena na jejich výskyt a důsledky, dále na vymezení ohrožených skupin dětských uživatelů internetu a v neposlední řadě na preventivní či intervenční opatření.

KRČMÁŘOVÁ, Barbora. *Děti a online rizika: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. ISBN 978-80-904920-2-8

Publikace (sborník) zaměřený na online aktivity dětí a dospívajících a důsledky, které na jejich život a vývoj mohou mít.

KOPECKÝ, Kamil, SZOTKOWSKI, René. O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, *České děti v kybersvětě*, 2019

KOPECKÝ, Kamil, SZOTKOWSKI, René. O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, *Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru* (výzkumná zpráva), 2017

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

Knihka ukazuje, z jakých zdrojů metody kvalitativního výzkumu vycházejí, a představuje hlavní výzkumné plány užívané v této oblasti. Popisuje kvalitativní metody sběru dat, jejich kódování, vyhodnocování a interpretaci. Pozornost věnuje i počítačovým nástrojům sloužícím kvalitativnímu výzkumu, psaní zprávy o výzkumu a hodnocení jeho kvality.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

GSÖLLHOFEROVÁ, Markéta. *Postavení médií v každodenním životě současných žáků 2. stupně* [online]. Praha, 2016 [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/115684>. Vedoucí práce Radim Wolák.

UHLÍŘ, Lukáš. *Děti a internet – bezpečnost a vliv virtuálního světa* [online]. 2020 [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/215447>. Vedoucí práce Radim Wolák.

HUSPEKOVÁ, Markéta. *Historický vývoj mediální didaktiky a její rozsah v České republice* [online]. Praha, 2017 [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/167285>. Vedoucí práce Radim Wolák.

ZVELEBILOVÁ, Kristýna. *Mediální gramotnost a kritické myšlení u dospívajících* [online]. 2020 [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/212044>. Vedoucí práce Jan Jirků.

ŠESTÁKOVÁ, Kristýna. *Projekty mediálních institucí v oblasti rozvoje a podpory mediální gramotnosti* [online]. 2019 [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/193055>. Vedoucí práce Radim Wolák.

SMOLA, Lukáš. *Facebook a Instagram ve výuce mediální výchovy na II. stupni ZŠ* [online]. 2020 [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/223501>. Vedoucí práce Radka Holanová.

CHARVÁTOVÁ, Tereza. *Sociální média očima studentů gymnázia* [online]. 2020 [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/211984>. Vedoucí práce Denisa Hejlová.

JOVANOVIČOVÁ, Lucie. *Nová média v mediální výchově na 2. stupni ZŠ* [online]. 2019 [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/209934>. Vedoucí práce Michaela Dvořáková.

MENCLOVÁ, Kateřina. *Internet, sociální sítě a rizika s nimi spojená pro děti staršího školního věku* [online]. 2020 [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/211466>. Vedoucí práce Alena Váchová.

Datum / Podpis studenta/ky

11.1.2021

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Mgr. Ing. Jana Rosenfeldová

11.1.2021

.....

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

Seznam zkratk

| | |
|--------------------|--|
| Centrum PRVoK..... | Centrum prevence rizikové virtuální komunikace |
| PedF..... | Pedagogická fakulta |
| RVP ZV..... | Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání |
| NÚKIB..... | Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost |
| ZŠ..... | základní škola |

Seznam příloh

Příloha č. 1: Seznam otázek pro výzkumný rozhovor (text)

Příloha č. 2: Přepis rozhovorů (text)